

Přítomnost

31
nezávislý
týdeník

ROČNÍK XV

V PRAZE 3. SRPNA 1938

ZA KČ 2.—

Dvacet let chyb

GUSTAV WINTER

Čína bojuje

JOHN GUNTHER

Vojenské zkušenosti ze Španělska

H. KLOTZ

Česká kuchyně s hlediska dietetiky

M. LÖWENBACHOVÁ

List lordu Runcimanovi

B. PALKOVSKÝ

Přestavba Prahy

JOSEF HAVLÍČEK

Chvilku detektivem — Obtíž s interviewy — Překonal Hughes Lindbergha?

Občanské radosti s plynovými maskami — Odpověď Češce ze Slovenska

Hudba k sletovým prostným — Rozumný čin Melantricha — Carská vlajka

Statkář — Je státní návladní vinen? — Jarmila Novotná

Je to jistě pravda — Německý demokratický učitel — Tak stát odplácí

CO TAM MÁME - A CO NE?

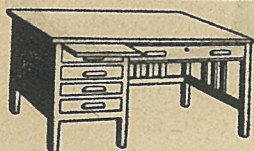
Restaurant tam máme. Bar tam máme. Kavárnu tam máme. Vinárnu tam máme. Parket tam máme. Hudbu tam máme. Prostředí tam máme. Všecko tam máme —

A VÁS TAM NEMÁME!

Tak tedy, prosím, přijďte — to přece takhle nejde! Přijďte si vydechnout, přijďte se pobavit!

Zavazilovy lodní restauranty

v přístavu na Palackého nábřeží, poblíž Jiráskova mostu.
Večer co večer od 8 hod.

V sebemenším bytě

získáte

PRACOVNÍM STOLKEM

č. 310

100 cm dlouhým, 65 cm hlubokým

nástroj

POŘÁDKU A POHODLÍ

PRAHA II., Vodičkova 32

Sanatorium dr. Opatrný

Telefon číslo 15

Starý Smokovec

léčí plétné choroby - Morbus Basedow - Otevřeno po celý rok

Odborný lékař pro porodnictví a pro nemoci žen
MUDr. K. STEINBACH
PRAHA II., Havlíčovo náměstí 22. — Ord. 9—11, 2—4. — Telefon 270-13

LIDOVÉ NOVINY

list vzdělaného čtenáře

nové knihy

politické
hospodářské
sociologické
vědy právní
a státní

Umění na Slovensku. Soubor 1331 obrazů barevných a fotografií starého lidového umění. Upravil K. Šourek. Úvody a vysvětlivky na 188 stranách za spolupráce odborníků: prof. J. Eisnera, doc. dr. V. Ondroucha, doc. dr. A. Václavíka a j. 31×22 cm, položená vazba

Kč 400.—

VELINSKÝ ST. Dr., *Psychologie pozornosti*. 11 kapitol z psychologie teoretické a užité. 16×24 cm

Kč 42.—

ZELINGER JAN mjr., *LETECTVO*. 17×24 cm. 105 vyobrazení

Kč 20.—

ČAPEK M. Dr., *Bergson a tendence současné fyziky*

Kč 21.—

HAVEL VL., *Antonín Kalina*. Vzpomínky k jeho úmrtí před patnácti lety. 13 × 19 cm, 48 str.

Kč 7.50

MERELL JAN, Dr. *Papyrologie a nový zákon*. 15.5 × 22 cm, 34 str.

Kč 8.—

SIBLÍK JOSEF Dr. — F. ŽOFKA, *Poplatkový ekvivalent*. 265 str.

Váz. Kč 40.—

TABOUISOVÁ G., *Vyděračství nebo válka?* Strhující drama mezinárodní politiky posledních let. 31 karitur od Josse. 13 × 19 cm

Kč 17.—

Váz. Kč 24.—

MOULTON HAROLD G., *Hausse des salaires ou baisse des prix? Comment développer le pouvoir d'achat national*. 23 × 14 cm, 266 str.

Brož. Kč 36.—

CHATEAU HENRI, *Le syndicalisme des Techniciens en France*. 25 × 16 cm, 131 str.

Brož. Kč 20.—

TROCME MICHEL, *Le Financement des Grandes Coopératives Françaises de Consommation*. Préface de Georges Causse. 25 × 16 cm, 227 str.

Brož. Kč 30.—

WAGEMANN E., *La Stratégie Économique*. Principes généraux de politique économique. 23 × 14 cm, 334 str.

Brož. Kč 50.—

YOUNG ROBERT, *A young man looks at Europe*. 22 × 14 cm, 341 stran

Váz. Kč 84.—

Germany speaks. By 21 leading members of party and state. 22 × 14 cm, 406 stran

Váz. Kč 84.—

BRUNNER KARL, *Heereskunde der Schweiz*. 21 × 15 cm, 467 str.

Váz. Kč 66.25

ISHIMARU F. T., *Chiang Kaishek ist gross*. Ein Japaner über Chiang Kaishek. 25 × 17 cm, 247 str. s fotogr.

Váz. Kč 81.25

ROUGERON CAMILLE, *Das Bombenflugwesen*. 23×15 cm. 571 str.

Váz. Kč 180.—

F. TOPIČ, knihkupectví, Praha I., Národní 11

Dodá také Fr. Borový, akad. knihkupectvo, Bratislava, Dunajská 21

PSACÍ STROJ S KULIČKOVÝMI LOŽISKY
LC Smith - SVĚTOVÝ ÚSPĚCH
GIBIAN A SPOL., PRAHA II., ŠTĚPÁNSKÁ 32

OBSAH 30. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: JAN MÜNZER: Proč chtějí být všichni neutrální? — PETR BÍLÝ: John Bull jde na kontinent. — GEORGES BERNANOS: Španělská tragédie. — MILENA JESENSKÁ: Statisce hledají zemi nikoho. — Německá cesta za naftou — přes Maďarsko? — E. VYŠKOVSKÝ: Český kapitál do severních Čech? — Netrpělivý západ. — O bojkotu — ale strážlivě. — Kdo potlačuje naše Němce? — Dva roky španělské občanské války. — Zápas s časem. — Slovenský hlas. — Odpověď Češce ze Slovenska. — Proč se paní Lebrunová hluboce klaní.

Přítomnost
řídí Ferd. Peroutka

nezávislý týdeník
vychází ve středu v nakladatelství
FR. BOROVÝ V PRAZE I., NÁRODNÍ TRÍDA 11
Telefon číslo 390-51 až 54 • Účet poštovní spořitelny číslo 35.622 • Nevyžádané rukopisy se nevracají • Předplatné na rok Kč 100.—, na půl roku Kč 50.—, na čtvrt roku Kč 25.—, jednotlivá čísla Kč 2.—. Pour la France et ses Colonies Frs 2.50.
Dohledací pošt. úřad Praha 25. • Odpovědný redaktor Zdeněk Richter.
TISKEM KNIHTISKÁRNY O R B I S, PRAHA XII., FOCHOVA TRÍDA Č. 62

Dvacet let chyb

Historie špatnou učitelkou.

Ne že bych věřil, že je historie učitelkou lidstva. Kdyby tomu bylo tak, musili bychom zplakat nad neschopností učitelky a nad nechápavostí žáka. Pravděpodobně ještě nikdy neodvrátila výstraha dějin lidstvo od nějakého nesmyslu, bylo-li pevně odhodláno provést jej. Ale přece jen není možno nemyslet vůbec na minulost, uvažujeme-li o přítomnosti. A uvažujeme-li o dnešní situaci Evropy, srovnáme-li ji s tím, co jsme čekali před dvaceti lety, je přece jen třeba hledat v událostech těchto posledních dvaceti let příčiny dnešního stavu věcí. Proč dvacet let po konci světové války žije Evropa v úzkostlivém vyčkávání války nové a vyčerpává se závody v šíleném zbrojení? Všechny země, všechny politické tendence — každá svým způsobem — se přičinily o to, že jsme dnes tam, kde jsme. Všimněme si tedy, jak se Evropa hromaděním chyb na všech stranách dostala do svých dnešních nesnází.

Sovětské Rusko otřásá vírou
v demokracii.

Poněvadž je třeba začít s některého kraje, začneme sovětským Ruskem. Bude to také spravedlivé chronologicky. Rusko bylo před dvaceti lety ve výhni revoluce. Každá revoluce se vymkne velmi brzy z rukou těm, kteří ji začínají — máme tu na mysli její následky pro vývoj událostí v ostatním světě. Prvním a velmi vážným bylo již to, že Rusko nebylo zastoupeno na mírové konferenci. Zaujalo nepřátelský postoj proti státům, jež ve světové válce zvítězily, postoj od základu křivý a ničím věcně neodůvodněný. Právě vítězství spojenců nad Německem zbavilo sovětské Rusko přítomnosti německých vojsk na jeho půdě, odklidilo nebezpečí ukrajinského separatismu, zlomilo tlak německé vojenské síly na sovětskou politiku. Více než kterýkoli jiný stát mohlo být tedy sovětské Rusko spokojeno s výsledky války — dnešní sovětské historikové to upřímně doznávají — ale nebylo. Veliká revoluční dynamika, která z něho sálala, nebyla postavena do služeb organizace evropského míru. Až do dob zcela nedávných byl také pro sovětské Rusko versailleský mír „mírem lupičským“, ačkoli by se bez něho sotva bylo mohlo udržet.

Sovětské Rusko spáchalo však ještě větší a závažnější omyly. Otřásl dočasně vírou v demokracii v jedné části dělnictva právě v době, kdy se měly klást základy k nové, demokratické Evropě. Jak malé a nicotné se musilo zdát všecko, o čem se jednalo za zeleným stolem v Paříži — počítajíc v to i Mezinárodní úřad práce — když se světová sociální revoluce s blízkým koncem kapitalistického světa zdála na dosah ruky! Bylo chybou již to, že sovětské Rusko nebylo zastoupeno na mírové konferenci, ale chybou ještě větší, že v některých zemích dělnické veřejné mínění bagatelisovalo význam pařížských jednání o mír. Na jaře 1919, v jednu chvíli, kdy vyjednávání opět vážlo a kdy Wilson zase jednou balil zavazadla s hrozbou, že odjede a už se nevrátí, pokusil

se jeden z Wilsonových politických sekretářů svolat schůzku socialistů, kteří ať z jakéhokoli titulu pracovali na mírové konferenci, a získat je pro to, aby v široké veřejnosti podepřeli Wilsona, jež vedl ve „velké pěťce“ svůj beznadějný boj s ostatními velmocenskými zástupci. Sešli jsme se v malém salonu jednoho pařížského hotelu, a ten salon nebyl naprosto přeplněn. Tak málo bylo těch, kteří byli ochotni vyslechnout tento návrh. Co mohli ostatně dělat?

Vidím ještě unavené gesto francouzského syndikalisty Merrheima, jímž odpovídal na výzvu, aby zahájil kampaň ve prospěch Wilsonova mírového programu. A přece tento skutečný revolucionář, zvyklý stát proti většině — byl jeden z účastníků známé konference v Zimmerwaldu 1915 — dovedl zápasit, cítil-li jen špetku naděje na vítězství. Ale v tomto případě se mu zdál zápas předem marný, francouzské dělnictvo se úprkem hnalo za fantomem třetí internacionály.

Rozkladná činnost komunismu.

Že bolševická revoluce působila a musila působit jako zapalující příklad, za to ovšem sovětské Rusko samo nemohlo. Jak zápalně působila o půl století předtím pařížská Komuna, jež vypadá dnes u srovnání s ruskou revolucí jako pouhá hračka! Ale zač sovětské Rusko přímo mohlo a co zůstává jeho těžkou chybou před historií, je jeho snaha uspíšit světovou revoluci rozkladem existujících dělnických stran a zakládáním stran nových, jež by byly poslušným nástrojem v jeho rukou. Tak bylo od samého začátku rozloženo dělnické hnutí v Německu, takže nemohlo plnou silou zasáhnout do událostí, když se formovalo výmarské Německo, tak bylo ochromeno dělnické hnutí v Itálii právě ve chvíli, kdy rozumnou politikou bylo možno dosáhnout hluboké politické a sociální přeměny země, tak byl způsoben rozkol v sociální demokracii v Československu, tak bylo na léta připraveno o vliv socialistické hnutí ve Francii. Vliv, který takto vypadl socialistům z rukou, získala automaticky reakce.

To však nedělalo ani sovětskému Rusku, ani Třetí internacionále starostí. Čím hůře, tím lépe. To bylo oficiálním komunistickým stanoviskem ještě několik měsíců po rozdrčení socialistické a komunistické strany v Německu 1933. Teprve když v Moskvě viděli, že to Hitler myslí doopravdy s dobytím Ukrajiny a kolonizační části Ruska, nastal obrat v sovětské zahraniční politice a v taktice těch komunistických stran, které ještě v Evropě zbývají. Obrat velmi užitečný a prospěšný — naše republika měla před několika nedělemi příležitost vyzkoušet to na svém vlastním těle, neboť bez pevnosti Ruska by nebylo pevnosti Francie a bez té by nebyla zakročila Anglie — nicméně se nesmí zapomenout, že komunistická strana v Německu pomáhala k moci Mussolinimu, komunistická strana v Německu posadila na koně Hitlera a komunistická strana u nás nebo ve Francii byla pro „seburčení národů až do odtržení“. Tyto chyby spáchala strana, jejíž vedoucí ideologové se považovali za neomylné vykladače jediného spasitelného učení a odklízeli jako zrádce všechny, kdož se od něho

odchýlili o píď. Byla to ošidná neomylnosť a samospasiteľnosť.

Ani Vatikán nebol neomylný.

Tito neomylní čerstvého data majú však polehčujúci okolnosť. Zmylili sa arci, ale o nič viac, než cirkvi, ktorá má prece za sebou skoro dva tisíce let bohaté politické skúsenosti. Mluví-li sa o chybách na všetkých stranách, není možno zapomenout na chyby, ktoré spáchal Vatikán. Chyby tým závažnejšie, že prvé léta po válce přinesla silnou vlnu náboženského zájmu a vznětu, která se projevila také politicky.

Byly země — na příklad Itálie — kde součinnost katolíků se socialisty byla předpokladem úspěšné parlamentní práce. Vatikán trpěl existenci „Popolari“, ale nedovolil jim, aby pracovali v parlamentě a v zemi společně se socialisty. Neudělal nic, aby usnadnil podobnou orientaci v Rakousku, nevyužil ve prospěch demokracie svého velikého vlivu na lidové masy v Polsku. Když se vynořil fašismus, také Vatikán, podobně jako těžký italský průmysl, v něm viděl především spojení proti bolševickému nebezpečí.

Vatikán a diktatury.

S fašistickou Itálií uzavřel Vatikán dohodu, kterou přes padesát let odmítal uzavřít s Itálií liberální. Nedosáhl od fašismu ani svobody pro samostatné organizace svých věřících, ba ani amnestie pro ty katolíky, kteří se předtím stavěli fašismu na odpor a byli zapuzeni do vězení nebo do vyhnanství. Jsou tam dále, zatím co oficiální kult státu a vůdce nahrazuje ve vyrůstající katolické generaci italské náboženské dogmata. Na lateránské smlouvě vydělal politicky i morálně Mussolini, zbaviv se takto zadarmo svého nejnebezpečnějšího vnitřního odpůrce.

Když přišel v Německu k moci Hitler, měl Vatikán již několik let zkušeností, jak se vyplácí církvi spojení s totalitním režimem. Nadto přinášel nacismus na poli náboženském také svou vlastní ideologii, těžko slučitelnou s křesťanstvím. Netajil se tím, chlubil se tím naopak. A přesto byl Vatikán první mocí, která uzavřela s novým Německem diplomatickou dohodu a pomohla mu tak vyjít z jeho počátečního mezinárodního osamocení. Jak se ona dohoda provádí a osvědčuje, jak se vězení a koncentrační tábory v Německu naplňují věřícími a kněžími, jak za hranicemi přibývá německých katolických emigrantů, jak uvnitř Německa postupuje návrat k jakémusi zvládnutému náboženství přírodnému, to jsou věci obecně známé. „Mit brennender Sorge“ oznamuje papež civilisovanému světu, jak je církev v Německu pronásledována, ale režimu, který toto pronásledování provádí, hodně prospěl konkordátem, který s ním uzavřel.

Bylo možno napáchat ještě jiné chyby? Zajisté ano. Vatikán se postavil za ideál stavovského státu, dopomohl k vítězství jeho karikatury v Portugalsku — uvidíme brzy, na jak dlouho — inspiroval Dollfusse v únoru 1934 ke krvavému potlačení rakouské sociální demokracie a viděli jsme právě čtyři léta po té, pro koho tím pracoval a komu tím pomáhal. Vůdci katolického politického a odborového hnutí v Rakousku sedí v německých koncentračních táborech.

V občanské válce ve Španělsku váhal sice Vatikán dlouho, než se oficiálně postavil na stranu Francovu, ja-

kož vůbec právě ve španělských věcech projevil více prozíravosti a umírněnosti, než fanatický vysoký domácí klerus. Ale trpěl, aby se jeho autoritou kryli katolíčtí karlisté od samého počátku generálského povstání, kdežto odmítal jakoukoli mravní pomoc neméně katolické vládě baskické, která stála po boku legální vlády španělské. S jakým výsledkem? Do španělských vnitřních věcí mluví teď především italský a německý generální štáb, několik karlistických politiků užívá už teď slasti vyhnanství v Lisaboně nebo v Bayonne, ve Francově Španělsku je církev pátým kolem u vozu. Veliká autorita, která obklopuje Vatikán, propůjčovala se takto za posledních dvacet let do služeb tendencím, jež dnes otrásají bezpečností Evropy a uvádějí v nejistotu budoucnost civilizace. Vše to, jak je dnes vidět, nejen ke škodě evropského pořádku, ale ke škodě církve samé. Naopak v těch několika zemích — v Československu, ve Francii, částečně v Belgii — kde provozoval Vatikán politiku opačnou, je dnes postavení církve mnohem výhodnější politicky i mravně, než v zemích diktatorských.

Amerika zavrhuje Společnost národů.

Politika Spojených států je z veliké části spoluodpovědná za to, jak Evropa dnes vypadá. Spojené státy měly největší a nejpříjemnější vliv na vybudování Společnosti národů. Ale když takto zřídily Ženevskou instituci k obrazu svému — jak známo, že existovala docela jiná a mnohem konkrétnější koncepce Společnosti, založená na plánech francouzských, a že byla zavržena právě vlivem Američanů — odmítly vstoupit do ní a zasadily jí tak osudnou ránu, z které se nikdy pořádně nevzpamatovala. Ale tato rána do srdce Společnosti národů byla zároveň ranou do rodícího se nového evropského pořádku. Odstup Ameriky byl až příliš vítanou příležitostí Anglii, aby se podobně vyvlekla ze závazků, jež vůči Evropě přijala.

Ale při tom nechtěly být Spojené státy v Ženevě úplně nepřítomny. Kuloáry Společnosti národů byly stále přeplněny pány a dámami, vybavenými pochybnými mandáty, mluvícími jménem rozličných organizací, jejichž vliv a význam bylo těžko v Ženevě zjišťovat. A ti všichni radili, aby Společnost národů přihlížela k vnitřní americké politice a čekala, jak se věci v Americe vyvinou. Čekalo se tedy stále. Veliká rozhodnutí byla v Ženevě odkládána, až jak dopadnou ty neb ony americké volby, a poněvadž se v Americe volí velmi často, Společnost národů nevyšla z čekání.

Byly státy, kterým tuze hovělo toto vymlouvání na Ameriku a které v něm nacházely pohodlný důvod k vlastní nečinnosti. Mnoho příležitostí bylo takto nenávratně promeškáno. Když se dostal k moci Roosevelt, o jehož sympatiích k Společnosti národů není třeba pochybovat, byla už politická pozice Společnosti národů podemleto tak, že změna v Americe neměla v Ženevě valného účinku.

Spojené státy vstoupily později do Mezinárodního úřadu práce, Američan je od několika měsíců ředitelem tohoto úřadu, což jistě není bezvýznamná věc. Ale v politickém stavu dnešní Evropy se to nijak neprojevilo.

Je to jen příznak rostoucího chápání v Americe, že v rozhodné chvíli nebude lze nechat evropskou demokracii na holičkách. Bylo by bývalo ovšem mnohem užitečnější jednat tak, aby se evropská demokracie vůbec nedostala do svého nynějšího postavení.

Konec emigrace.

Tento poměr Spojených států k Společnosti národů a vůbec skoro dvacet let soustavného odmítání Ameriky vyjít ze své izolace a zasáhnout do evropských „entanglements“, není jedinou těžkou chybou, kterou Spojené státy spáchaly. Chybou snad ještě těžší bylo, že se hermeticky uzavřely evropské emigraci. Poněvadž jiné zámořské země následovaly jejich příkladu, vznikla otázka, co počít s evropskými populačními přírůstky. Tato otázka hraje v evropské poválečné politice úlohu větší, než sami dnes tušíme. Ten milion lidí, který odplýval pravidelně před válkou z Evropy do Ameriky, to byl proud, jímž se evropský tělesný organismus samočinně zbavoval svých přebytečných živlů. Tyto živly byly nyní nuceny zůstat doma. Populační otázka v Itálii a v Německu, židovská otázka v Polsku a v Rumunsku by nebyly dostaly tak ostrý a hrozivý ráz, kdyby se nebyl nuceně zastavil tento přirozený emigrační proces. Také problém nezaměstnanosti by patrně vypadal dnes zcela jinak. Zákaz přílivu pracovních sil z Evropy vedl v Americe k rychlé a přemrštěné racionalizaci výroby, jež měla svůj vliv na vznik nezaměstnanosti americké, kdežto na Evropu těžce dolehlo, že měla o nějakých dvacet milionů lidí více, než by byla měla, kdyby fungovala bezpečnostní záklopka emigrace.

V tom milionu, jenž takto odjížděl do Ameriky, odcházelo z Evropy také mnoho zárodků politické a sociální nespokojenosti, jež se pak v Americe rozplynuly bez jakéhokoli nebezpečí pro zemi, jež je přijala. Byly-li ty zárodky nuceny zůstat v Evropě, musilo se to nějak projevit. Projevilo se to rostoucí nespokojeností nakupených mas, fašismem, nacismem, komunismem, nacionalismem, všemi těmi politickými jedy, jimiž dnes Evropa trpí.

Nezapomínejme na to, že isolační politika americká byla dlouho doprovázena politikou vysokých cel, jež znemožňovala evropským státům vyvážit do Ameriky zboží a zvyšovala evropskou hospodářskou krizi, že neochota k včasné a rozumné úpravě mezidohodových dluhů ztěžovala v Evropě likvidaci bolestné otázky reparační, a vidíme, že vina Ameriky na nynějších desolátních poměrech v Evropě není nijak malá.

Italský komplex méněcennosti.

Italie vstupovala do poválečné historie s podivným komplexem méněcennosti a ukřivdění. A přece byla jedním z těch několika států, které dosáhly válkou všeho, co mohly rozumně chtít. Národní sjednocení Itálie bylo uskutečněno beze zbytku — do země byly naopak po-jaty veliké menšiny německé a slovanské — a zmizela velmoc na severu, jejíž tlak na Milán a na Terst byl pro Itálii věčným strašidlem. Jako největší ze států, mezi něž bylo rozděleno staré Rakousko, mohla bez násilí zaujmout vlivné a vedoucí postavení ve střední Evropě a na Balkáně. Místo toho se dostala již na mírové konferenci několikrát do nemožné police. Chtěla Dalmacii, poněvadž jí byla přiřčena tajnou londýnskou smlouvou z r. 1915, chtěla Rjeku, ačkoli jí přiřčena nebyla, projevovala zkrátka veliký „sacro egoismo“, ale velmi malé pochopení pro své skutečné zájmy a potřeby.

Veřejné mínění nebylo informováno o tom všem, co Itálie společným vítězstvím získává, dovídalo se z podrážděného tisku jen o tom, co jí ostatní upírají. Pře-

svědčení, že Itálie byla na mírové konferenci ošizená, nebylo na posledním místě mezi psychologickými momenty, které připravovaly vítězství fašismu.

Italská intelektuální buržoasie, jejíž mínění se ozývalo v tisku a s parlamentní tribuny, měla ještě jednu příčinu pociťovat zklamání. Bylo její dávnou bolestí, že Itálie není velikou koloniální velmocí, aniž uvažovala o hospodářských důvodech, proč jí Itálie být nemůže.

Na mírové konferenci zmeškala Itálie svým marným bojem o Dalmacii příležitost, kdy se mohla dělit s mocnými o koloniální kořist. Mandáty po Německu a Turecku dostala Anglie a její dominia, Francie a Japonsko. Itálie tím sice fakticky nic neztratila, ale v očích neinformované veřejnosti byla opět spáchána na ní křivda, a to zase pomáhalo fašismu do sedla. Kterak italská liberálové, socialisté, komunisté a katolíci svými vlastními pošetilostmi upravovali Mussolinimu půdu, není třeba zde popisovat. Záleží jen na výsledku a ten je široko daleko viditelný.

O myl „velké proletářky“.

Fašistický režim mohl být neštěstím pro Itálii samu, ale nemusil být ještě neštěstím pro Evropu. Evropa naopak až příliš diskretně přivírala oči nad tím, co se v Itálii dělo, a neměla přání vřelejšího, než dohodnout se s Itálií, třeba fašistickou. I fašistická Itálie mohla součinností s malými středoevropskými státy vyrůst pokojně na hlavní středoevropskou velmoc a ve světové politice mohla ona, „la grande proletaria“, jak říká někdy s emfází Mussolini, stanout v čele států, domáhajících se proti starým a nasyceným velmocem rovnoprávnosti v přístupu k surovinám.

Místo toho je dnes Itálie slabším koncem berlínsko-římské osy, dosáhla vítězství, ale ne slávy ve válce s Habeš, vedené penězi a yperitem proti bezbrannému odpůrci, zamotala se do španělské vnitřní války tak, že se z ní nemůže dostat ven a dovolila, aby se jí na Brenneru usadil soused mnohem nebezpečnější, než bylo staré Rakousko. Soused, který sice zatím mlčí o útisku německého obyvatelstva v italských Tyrolích, ale jenž už začíná mluvit o tom, že Terst vlastně zapadá do německého hospodářského „Lebensraumu“.

Také Mussolini se považuje za neomylného. „On má vždycky pravdu“, praví jedna z vět ve fašistickém desateru příkázání. Jak je vidět, i tato neomylnost má úzké meze. Ještě před čtyřmi lety mobilisoval Mussolini, když se Německo po prvé pokusilo vpadnout do Rakouska. Letos už nemobilisoval — příliš mnoho vojenských a peněžních sil je vázáno v nákladné pacifikaci Habeše a ve výpravě do Španělska. Sen o imperiu je do sněn — římské imperium mohlo vyrůst právě jen proto, že mělo na svých hranicích tříšt barbarských kmenů a ne mocný a veliký stát, mocnější a větší, než ono samo.

Existovala mezi mladými fašistickými intelektuály škola, jež se jmenovala „Antieuropa“ a vydávala revui téhož jména. Podle ní nemá Itálie zájmu na tom, aby pomáhala vytáhnout káru staré Evropy z louže, v níž uvízla. Je to Evropa demokratická, franko-anglická, a fašistická Itálie musí ji naopak rozbít. Jsou-li ještě v Itálii nějakí doktrináři Antieuropy, mohou být spokojeni. Itálie je velmi vinna rozháraností nynějších poměrů v Evropě. Jenže už dnes je obětí neblahého stavu, který spolu s jinými způsobila.

Gustav Winter.

poznámky

List lordu Runcimanovi

Lorde,

přicházíte do země, na jejíž veřejný život před více než pět sty lety mělo mohutný vliv učení Vašeho krajana Jana Wyckliffa. Přivrženci Wyckliffovy byli tehdy Češi, jeho odpůrci Němci. Slezský Němec Jan Hübner předložil pražské kapitule 45 článků Wyckliffových, o kterých měli podat dobré zdání mistři učení pražského. Češi hájili filosofa Wyckliffa, Němci na něho útočili a co hlavního, předložili napadené artikule nepoctivě, zfalšovali je. Proto byly Wyckliffovy artikule odsouzeny a strana jeho českých přívrženců poražena. Ale mravní hodnoty učení Vašeho krajana byly již Čechy převzaty, ožívaly v učení Husově, staly se tradicí, z níž vzešel Tábor, z něhož opět vyrostla česká demokracie.

Je pravda, že se Vám tu připomíná historie půl tisíce let stará, ale celý ten čas žil duch Vašeho krajana v našem národě, třebaže v nejrůznějších formách a obměnách. Naše demokracie, kterou dnes hájíme, je demokracií Vaší země a Vašeho národa. Od Vás jsme se naučili být pevní ve svém přesvědčení, a houževnatost, s kterou naši lidé lpěli na svém demokratickém přesvědčení, na svém jazyku a na svém světoobčanství, může být se ctí nazvána britskou. Této houževnatosti jsme na štěstí nepozbyli ani dnes.

Spor, který Vám osud vložil do rukou, není nějaký boj mezi Čechy a Němci. Mezi našimi demokraty najdete nejen Čechy a Slováky, ale i Němce, Poláky a Maďary, kdežto mezi nacisty najdete jen Němce.

Sudetoněmecká strana a její spojenci se otevřeně přiznávají nejen k nacismu, ale i k totalitě a rasismu. Nejde jí o její vlastní posici v tomto státě. Cílem nacismu není Československo, my tu pouze překážíme. Nacistická cesta k moci jde přes naši vlast k britským teritoriím. Nacistický program je nejen protislovanský, ale také protibritský. Dnes Němci hlásají, že místo pro pravého Němce je jen mezi nacisty, a snaží se nacistickou nákazu šířit v ostatním světě. Kdyby se jim podařilo porazit Československo, pak by zde hlásali nacismus ohněm a mečem. Vždyť ani své rakouské „bratry“ neušetřili utrpení.

Nacisté vás budou přesvědčovat, že jejich požadavky nejsou státoprávní povahy, nýbrž jen a jen kulturní. Nikdo prý jim nemůže bránit v budování a šíření nacistické civilisace. Pro demokratického občana je však zřehla nemožné se dohodnout s nimi o duchovém obsahu nacistické civilisace, jej přejímat a dokonce pěstovat.

Co by znamenala autonomie, pro kterou Němci tak horují a kterou jim máte přinést Vy, můj lord? Konec demokracie! Naše školy, které jsou naší pýchou, by se staly nacistickými přelejvárnami, vyhodili by z nich kříž křesťanství a místo něho dosadili hákovitý kříž novoněmeckého pohanství. Mohl byste se divit, že by tato země raději opět bojovala ve starokřesťanském naštění za svobodu slova?

Tak jako potlačili svou demokracii, která ještě pořád žije ve staré německé civilisaci a myslí ve skvělé německé tradici, potlačili by demokracii naši a, kdyby mohli, i britskou. Namítáte, můj lord, že Vy si svou civilisaci vzít nedáte! Budete žádat nás, abychom se jí vzdali dobrovolně?

Nacisté znají jen rasovou příslušnost, my známe ještě společenství ducha, které nás spojuje se všemi demokratiemi světa. Věříme, že ony nás neopustí, poněvadž by opustily sebe. Žádná demokracie, velká či malá, se nesmí zastavit před rasovými a jinými předsudky nacismu. Chcete, můj lord, připustit, aby nacisté zavedli do našich škol cizího, nacistického ducha? Máme dobrovolně vydat cizím úředníkům v plen svou starou kulturu, v níž je tolik britského ducha? A nejen britského, všechny demokracie světa se setkávaly v dějinách na půdě naší země. Musíme bojovat proti nacismu, který sahá až na kořeny našeho národního bytí a přechází k takovému pojmání myšlení a světového dění, že to vyžaduje naprostou změnu duševního života národa. Není jiné pomoci, musíme se bránit a to nejen my, ale i Vy, můj lord!

Nacisté žádají, aby svět uvěřil, že jedině krev a nikoli duch je zdrojem jakéhokoli vyššího života a zakazují svobodu myšlení. Může britská veřejnost se postavit na stranu lidí, kteří věří, že rozum je vyhrazen jen vůdcům? Může britská veřejnost se dát zastrašit nacismem, který zakazuje každou duchovní soutěž? Ani Britové, ani my, nemůžeme přece nikdy uznat nacistickou nauku o „nadvládě krve nad duchem“.

Vaše veřejné mínění, můj lord, musí uznat, že nemůžeme přistoupit na žádnou dohodu, která by nás oddělila od světových demokracií, tedy i od Vaší. Práli byste si opravdu, abychom opustili světovou pospolitost? Přesvědčíte se, můj lord, že bojujeme jen a jen s nacismem, nikoli s němečtívými našich spoluobčanů.

Snažili jsme se ze všech sil odvrátit naše Němce od cesty k nacismu. Bohužel marně. Křesťanství ve Vaší i naší zemi vždycky směřovalo k určitému řádu a snažilo se podle zásad vytčených Kristem uspořádat soukromý i veřejný život. Nestačí však jen hlásat zásady křesťanského života, je třeba také pomáhat principům křesťanství, aby nemohlo být páčáno zlo ve světě. Nacismus se ocitl v rozporu s křesťanstvím, poněvadž popírá právo na vlastní duchovní život, neuznává všelidského světoobčanství ani bratrství, rozbíjí jednotu lidské společnosti a neslychaným způsobem štvře jedny proti druhým. Tyto rozkladné tendence nacismu odporují naší tradici, poněvadž my jsme byli vždy vyznavači svobodného učení humanismu.

Nacisté nás s oblibou líčí jako průkopníky bolševismu, aby tak strašili západní veřejné mínění. Poznáte, že o bolševismu v této zemi nemůže být řeči. Panuje zde vyvinutý smysl pro právní řád a pořádek, pro individualistický světový názor Západu s ideálem humanity. Nezapíráme, že chováme staré, veliké sympatie k bratrskému národu ruskému. Dnes nic nebrání, abychom ve svém velkém boji proti nacistické přisile nepočítali s pomocí našeho velikého a mocného sovětského přítele.

Až poznáte tuto zemi a její obyvatelstvo, pochopíte, že se nebojí přinést jakoukoliv obět myšlence světového míru, poněvadž je přesvědčeno, že demokratický duch světa nakonec přece jen zvítězí. Ale i tato obětavost má své meze. Nikdy nepůjde tak daleko, aby umožnila útočníkovi vítězství bez boje. Kdyby nás opustily západní demokracie, več nevěříme, pak by nám nezbyvalo, než vybojovat svůj boj s pomocí všech, kdo by nám poskytli svou pomoc v této těžké a rozhodné chvíli, kdyby šlo o naše bytí a nebytí.

B. P.

Chvilku detektivem

Jednou z kláves, na kterou bije říšskoněmecká propaganda, je tvrzení, že 21. květen těžce poškodil trojúhelník severozápadočeských lázní. To už bylo vyvráceno. Aby však říšskoněmecká propaganda přece jen dodala nějaké zdání tvrzení, že vinní jsou Češi, přináší říšskoněmecký tisk fotografii letáku, psaného strojem, kde návštěvníci hotelů v lázních jsou upozorňováni na př. na to, že „majitel hotelu, v němž bydlíte, neuvěří vám, co je české“.

Letáček tento byl už před delší dobou otištěn u nás v henleinovském tisku. Citujme z něho několik vět: „My vás prosíme nedávejte peníze tomu... my věříme v naši národní hrmost, my věříme... my apelujeme... my vám děkujeme atd.“ Sotva který Čech začíná každou větu slovem já, m y. Ale za to začíná Němec větu slovem „w i r“. Není potřeby tedy býti detektivem, abychom mohli vyslovit důvodné podezření, že se tu jedná o letáček, který byl špatně přeložen z němčiny. A utvrzuje nás v tom pohled na písmo psacího stroje, kde je na háčcích vidět, že letáček nebyl psán na stroji s klaviaturou českou.

A tak i tento letáček můžeme uložit k fotografiím, které u nás byly zhotoveny, aby v Německu byl způsoben dojem, že u nás Němci z bídy musí jíst psí maso.

V. G.

Obtíž s interviewy

Vůdce sudetoněmecké strany má obtíže s interviewy. Jeho interview v „Daily Telegraphu“ se už křížoval se vzkazem, který Henlein poslal z Vratislavě, podle něhož interview s „Daily Telegraph“ je úplně vymyšlen. Vzpomínáme na nedávný jeho rozhovor s Wardem Pricem, který rovněž byl dementován, ale pak Henlein zaslal Ward Priceovi dopis, v němž uvedl, že nepochybuje o správnosti otisknuté rozmluvy. Tato potíž K. Henleina s interviewy není z poslední doby. Již před lety, když K. Henlein začal jezdit do Anglie, dementovala nebo poopravila jeho strana několikrát jeho interviewy, nebo je listy SdP prostě potlačily. Tehdy ovšem tyto projevy K. Henleina byly loyální; proto je SdP nepovažovala za vhodnou četbu pro svoje stránky. Dnes interviewy K. Henleina jsou často dementovány proto, že jsou příliš otevřené a radikální. I tu je dynamický vývoj.

V. G.

Překonal Hughes Lindbergha?

Bylo zajímavé sledovat zprávy a posudky tisku o skvělém výkonu Američana Hughese. Samozřejmě docházelo k porovnání k francouzskému letci Postovi a byl i vyhrabán jedenáct let starý výkon Lindberghův. Nad tím by se snad nikdo nepozastavil, kdyby tu šlo jen o srovnávání a tak se nad tím nepozastavili ani odborníci v redakci, když napsali, že Hughes překonal Lindbergha.

Při srovnávání a oceňování leteckého výkonu nutno vzít v úvahu tři věci: letce, letadlo a jeho výbavu, a konečně podmínky letu. I když nechceme uvažovat o podmínkách letu, nesmíme opomenout první dvě věci. Pak ovšem srovnávání dopadne pro „Lindyho“ příznivěji.

Jeho „Spirit of St. Louis“ byl zkonstruován před 12ti lety. Z té doby je i u nás po různých aeroklubech dochováno ještě hodně letadel, která se ovšem mezi letci netěší příliš lichotivým názvům. Jmenují je starými kraksnami, škatulemi a pod.; i neodborník při pohledu na celou síť výztužných drátů a hranatých tvarů uhadne snadno dobu původu letadla. Stejným dojmem působí i pohled na fotografii slavného stroje Lindberghova. Samé hrany, úžasný systém výztuží nosné plochy i podvozku, hrozná (ovšem až dnes) aerodynamika, nekrytý motor se starou vrtulí — to je tedy veterán, s kterým, když už se srovnávají výsledky, by měl být srovnán i stroj Hughesův.

Není sporu, že po stránce technické Hughes, lépe řečeno jeho stroj, daleko předstihl Lindbergha. Když však vidíme stroj Hughestův, jeden z posledních výtvarů leteckého průmyslu, onu čistou aerodynamiku, když uvážíme, že to byl stroj vícemotorový a že zejména pokroky radia značně zmenšily riziko, a konečně i to, že Hughes byl doprovázen dvěma prvotřídními společníky; když pak vzpomeneme na Lindbergha a na jeho podstatně pomalejší stroj, vidíme, že tu zvítězily pokroky v samém letectví za těch jedenácti letů. Po stránce duševní ovšem Lindbergh překonán nebyl. Letem Hughesovým přes oceán a letem kolem světa (vzpomeňme tu na jednookého Posta) byl překonán stroj strojem a dnešní stav techniky překonal stav před jedenácti, resp. před pěti lety. Lidský výkon však překonán nebyl. Kdyby chtěl někdo překonat Lindbergha, musil by to opakovat po něm sám a na stejném stroji a za stejných podmínek — a k tomu se nikdo tak hned neodvážil — i když i u nás se najdou dokonalejší stroje, než byl „Spirit of St. Louis“ před 11 lety. *V. Zamaróczy.*

Občanské radosti s plynovými maskami

Vypadá to již skoro tak, že není patrně člověka, který by si na potíže s plynovými maskami nestěžoval. Výroba masek pokulhává a svědomitě hlavy rodin nemohou ani při nejlepší vůli vyhovět přísným předpisům. Rozdělování vázky a s přidělenými maskami jsou také starosti, ačkoli se o plynové masky stará několik velkých firem, které se navzájem předstihují, doporučující se sebevědomými inseráty. Z nekonečné kapitoly stížností uvádíme jenom jediný příklad, který je vskutku příznačný a doložený dokumenty.

Lékárník v severočeském městě chtěl především vědět, jak je to s prodejní koncesí a informoval se proto na okresním úřadě. Dověděl se jenom tolik, že pro obvod dotyčného okresního úřadu přicházejí v úvahu jenom dvě koncese, které prý dostanou „kapitálově silní jedinci“. O podmínkách nákupu a prodeje nemohl zjistit nic, protože kompetentní úředník nevěděl nic bližšího. Následek? Samozřejmě takový, že v obvodě tohoto okresního úřadu nestará se o zásobování plynovými maskami dosud nikdo.

Jde o člověka, který dal na obranu státu slušný obnos, stará se o CPO, a chtěl splnit občanskou povinnost aspoň do té míry, že se snažil opatřit plynovými maskami rodinu a zaměstnance. Objednal u velké výrobní firmy civilní masku na zkoušku — a ku podivu jí dostal. Dokonce v pořádku: firma mu poslala masku v plechovém pouzdře za 84 Kč, a k tomu cvičný filtr za 20 Kč. Poskytla dokonce 10% slevu z Kč 85.50, tedy z částky mimo zkušební a distribuční poplatky, což znamená Kč 8.55. Ale pak se zákazník zhroutil: vypočítal s tužkou v ruce, že za obal mu firma přiučtovala Kč 1.80, obrátová daň ho stála Kč 2.90, za porto zaplatil šest korun, za objednávací lístek 50 haléřů a za doručení balíku korunu — celkem tedy Kč 12.20. Měl asi štěstí, že mu firma nezaúčtovala ještě několik korun za úřední výkon — takhle doplatil na slevu jenom asi 4 koruny.

Říkáme, že je to člověk srdnatý a vytrvalý, poněvadž po několika týdnech a po nařízení o povinném zakoupení plynových masek objednal u stejné firmy dalších devět masek pro rodinu a zaměstnance. Dostal je opět, ale tentokrát už bez plechových pouzder, takže si je mohl rovnou pověsit na hřebík. Co má dělat s maskami bez plechových pouzder?

Náš muž napsal nato firmě rozhořčený dopis. Zádal, aby mu firma dodala ihned plechová pouzdra, řekl naplno, že ho firma ošídila, mluvil dokonce o machinacích a netajil se tím, že postup firmy považuje za poškozování civilní obrany. Přiznává sám, že čekal odpověď od advokáta nebo pozvánku k soudu pro urážku na cti. Nestalo se nic podobného. Firma odpověděla velmi zdvořile, že částečně souhlasí s jeho vývody — ale pouzdra nepošle. Má prý zvýšenou administrativní režii, zdrazilily také gumové reliéfy, firma lituje, ale pouzdra by mohla dodat jen v tom případě, kdyby vážený zákazník zaplatil za každé pouzdro dalších šest Kč. „K tomuto kroku jsme se rozhodli po dlouhé úvaze,“ — psala firma — „a můžete být ujistěn, že jsme nikdy neměli jiných úmyslů, než abychom naše zákaznicky vzorně obsloužili.“ Zisk je patrně pro firmu naprosto vedlejší, vždyť dopis obsahoval také ujištění, že „mrzelo by nás velmi, kdybyste si naše rozhodnutí vykládali ve špatném smyslu“. Ale nakonec: „Nesouhlasíte-li s námi, račte nám masky vrátiti na naši adresu“.

Je snad zbytečné zdůraznit, že firma poslala masky dobříkou, aby zákazník nevěděl, co balík obsahuje, že v inserátech mluví o kompletní civilní masce a že tak zněl první i druhý účet.

Občan je v rozpacích a neví, co má dělat. Říká si jenom: buď se musí při výrobě a prodeji skutečně uplatnit taková státní kontrola, která by podobné případy — a je jich příliš mnoho — znemožnila, nebo musí vzít celou záležitost do rukou příslušné státní orgány. Občané by pak měli rozhodně víc důvěry, protože dosavadní zkušenosti naznačují neodbytně, že se výroba a prodej masek řídí daleko více ohledy na zisk, než zájmy občanstva a potřebami státní obrany. *K. S.*

politika

John Gunther:

Čína bojuje

Generalisimus Čankajšek zastává tyto úřady: je vrchní velitel čínské armády, loďstva a letectva, prezident nejvyšší válečné rady, prezident národní vojenské rady, prezident národní letecké komise, generální tajemník Kuomintangu, jediné čínské politické strany. Je současně také psychologickou hádankou prvního řádu.

Je to nejpodivnější muž, který se v Číně objevil už po mnoho generací, udržuje obrovskou disciplínu; při tom má nepřátel jako much a prominul jim a ještě jim obstaral postavení. Jeho hlavním životním posláním je sjednotit Čínu, ztrávil však deset ponurých let tím, že bojoval řadu občanských válek proti vlastnímu národu. Je populárním vůdcem rázu Mussoliniho nebo Stalina, ale dokonce i jeho přátelé tvrdí, že je špatný politik. Celý čínský život je ho pln, ale nikdo neví, co se vlastně děje v jeho myšlenkách.

Jednou z jeho základních vlastností je jeho žulový a přesvědčený puritanismus. Nemá žádných soukromých zábav a nezná odpočinku. Nehraje žádných her a zřídka se směje. Podle jeho představy je největším požitkem osamělá procházka v horách, má-li vůbec kdy na požitek.

Neděle v Hankau.

Každou neděli ráno se v Hankau odehrává pozoruhodný obřad. Dává nahlédnouti do povahy generalisima. Asi šest set mužů vystoupí z převozu na řece Yang-Tse, jde rychle do sálu nedaleko štábu Čankajškova, vstoupí do velké budovy a čeká. Nečekají dlouho. Generalisimus je přesný.

Priíde, pozdraví, vystúpi na podium. Vojenská kapela hraje pochod a obecensvo se utíši. Hudba skončí a všichni přítomní smeknou a třikrát se skloní před portretem doktora Sun-Yat-Sena, zakladatele čínské republiky. Ráz-dva-tři. Vykonaí tyto úklony s přesností, kterou udávají pořadatelé. Důstojníci si nasadí čapky. Generalisimus pak předčítá závěr doktora Sun-Yat-Sena, občas zdůrazňuje některou větu, kterou posluchači po něm opakují. Je to nápadně podobné čtení litaní v chrámu.

Pak po třiminutovém tichém zamyšlení generalisimus pronese přednášku, která vždycky trvá nejméně hodinu a která může trvati dvě hodiny i déle. Mluví o vojenské situaci a vyzývá důstojníky i ministry, aby houževnatě pracovali dále, vytýká nedostatky, vypichuje chyby a připojuje mravní naučení. Za celé jeho přednášky všichni účastníci, mezi nimiž je většina vážených osobností z Hankau a dokonce i členové vlády — musí státi.

O d m ě n a r a n ě n ý m.

Jiným základním rysem generalisima je zvláštní přirozená chytrost a jeho bystrá a bezpečná intuice. Nedávno měl v úmyslu odměniti strádající členy rodin raněných. Znal rozšafnost Čínanů, jejich zdravý poměr k penězům a jejich nechuť vážit si odměn, které jsou nehmotné. Čajkajšek tedy vynalezl prémii pro raněné, která je jedinečná v moderních armádách: každý voják, který byl zraněn v bitvě, dostává v Číně částku deset dolarů za každou ránu, což je odměna daleko solidnější než vyznamenání na kabátě. Každý zraněný důstojník pluku dostane za ránu třicet dolarů, každý důstojník v poli padesát dolarů a generál sto dolarů. Byl vypracován složitý systém kontrolní, aby zabránil dvojité odměně za ránu anebo jiným podvodům. Odhaduje se, že tyto premie od prvního ledna obnášely milion sedmsettisíc dolarů, což je levný peníz.

Jiná z vlastností Čankajškových je jeho vytrvalost. Generalisimus pronesl roku 1934 v Kulingu tři přednášky důstojnickému cvičnému sboru, které si zaslouží pečlivého studia. Přednášky byly důvěrné a tajné, teprve nyní se staly přístupnými. V oné době Čang sledoval svou starou politiku zdánlivě pasivní povolnosti vůči úmyslům Japonců. Budil dojem člověka, který se vzdává, takže někteří z jeho nejlepších důstojníků, kteří chtěli bojovati proti Japoncům, se pustili do občanské války. Byl nazýván zbabělcem a slabochem. V oněch přednáškách z roku 1934 však Čang načrtl přesný a úplný průběh všeho, co se musí podniknouti proti Japoncům. Mluvil o Japoncích jako o zřejmých a nevyhnutelných nepřítelích. Ukázal, že celá jeho mysl byla soustředěna k jedinému cíli: ke konečné nezbytnosti být připraven na zápas s Japonci. Ale po celou onu dobu Čang nikdy veřejně se nebránil proti výtkám, že je defaitista. Z toho je patrna jiná jeho vlastnost, kterou má společnou s většinou Čínanů: trpělivost, která je podivně skryta pod povrchem a která tají, co je jejím konečným cílem.

Dnešní rovnováha Čankajšekova, jeho důvěra a zřejmě klidná mysl, jež byly v poslední době všem nápadné, vyplývají patrně z toho, že cítí nyní osvobození, když konečně není již nucen bojovati proti svému vlastnímu národu, nýbrž proti nepříteli z ciziny.

S p o j e n ý n á r o d.

Čang sjednotil Čínu daleko větší měrou, než kdokoliv jiný předtím — v tom jsou si všichni jednotni. To je jeho historický význam. Čang dnes je větší, než je jeho vlastní osobnost, znamená víc, než součet všech jeho ctností, protože se stal symbolem obrovského historického procesu. Snad to bude tvrdý úkol porazit Japonce, ale dokáže tím, že Čína

dovede růst, že má soudržnost a že dovede bojovati jako sjednocený národ, i kdyby jí hrozila porážka. Důkazy tohoto sjednocení pozoruje stará Čína s nedůvěřivostí. Lidé v Kantonu nebo Hong-Kongu propukají v jásot v kinech, když se ukáže Čangův obraz — což až do této doby bylo něco neslýchaného. Venkované ve vzdálených vesnicích, kteří dosud neměli žádného poměru k národní vládě, se o ni pojednou zajímají.

Japonci nerozvázně tento vývoj ještě urychlili. Je to zajímavý paradox, že Japonsko začalo válku proti Číně, aby se nestala silnou a aby se nesjednotila: to, čeho Japonsko svou výpravou do Číny dosáhlo, je právě čínské sjednocení. Japonci vybičovali Číňany k odporu a k sjednocení a tak hráli Čangovi do rukou. S tím, když ničili čínské university: čínští studenti šli pěšky míle cesty, doprovázeni svými učiteli, a zakládali nové university v nových krajích. Japonci vystupňovali také odolnost Čínanů bombardováním s letadel, neboť tím vzbudili odpor proti válce i u vzdálených sedláků, kteří předtím sotva o Japonsku vůbec kdy slyšeli.

Č í n s k é z t r á t y.

V bitvách mezi Šanhají a Nankingem ztratili Čínané od září do prosince, jak se odhaduje, neméně než 400.000 vojáků, mrtvých nebo raněných. Podobných ztrát neutrpěla žádná armáda ani ve světové válce. Dovídám se od vojenských znalců, že k tak obrovským ztrátám nedošlo ani u Verdunu. Čang však seřadil nové divise, ustoupil poněkud a bojoval dále. A mohutné jádro čínského národa jde za ním.

Portret čínského generalisima by nebyl úplný, kdybychom se nezmínili o jeho ženě Meyling Soong. Není pravda, že by ho ovládala, jak se často tvrdí. On rozkazuje, nikoliv ona; ale její půvab, její porozumění, její spolehlivě a přátelské kouzlo neobyčejně pomáhají Čankajšekovi, aby plnil svůj těžký úkol.

K o m u n i s t é.

Komunistická armáda je správněji nazvána osmým armádním sborem a bojuje v krajině Šansi jako integrlální a nezbytná součást vojska generalisima Čankajška. Je zkušená ve vedení záškodnické války a jejich 100.000 mužů hraje rozhodnou úlohu jednak v tom, že brání Japoncům v postupu na jih, jednak tím, že přepadá jejich dopravní cesty.

Že by Čankajšek měl přátelsky spolupracovati s čínskými komunisty, je věc hodně překvapující. Ale před několika dny mu čínský generalisimus řekl, že jeho poměr k veliteli osmé armády generálu Ču-Tehovi je znamenitý a že ho pokládá za jednoho z nejschopnějších mužů. To je něco podobného, jako kdyby Göring veřejně pochválil Trockého nebo kdyby si papež potřásl rukou se Stalinem. Vzpomeňte si, že Čang se znepřátelil s komunisty již roku 1927. Vzpomeňte si, že nelitostně a bez výčitek zdrtil a popravil tisíce komunistů během posledních deseti let. Vzpomeňte si, že čínské sověty vyhlásily svou vlastní republiku v provincii Kiangsi a že pochodovali deset tisíc kilometrů na severozápad, aby unikli vojsku generála Čanga, které je pronásledovalo. Bojovali pak proti němu s úspěchem deset let.

Přátelé generalisima mi říkají, že v jednom bodu byl Čang psychologicky zaslepen: soudil, že čínští komunisté představují zkázu anebo ještě něco horšího. Kromě toho však houževnatý čínský diktátor věděl, že komunistická kampaň mu pomohla ke dvěma realistickým cílům. Předně pronásledování komunistů se dostal se svým vojskem do zaostalých a zrádných krajů, jako Sečuan — a za druhé se tím vyhnul japonské zámince války proti Číně, kteří prohlašovali, že chtějí zachrániti Čínu od komunistů. Pronásledoval tedy komunisty sám.

Sianský incident.

Ke sblíženiu Čankajšeka s komunistami došlo po únosu sian-ském, ktorý jistě byl nejbizarnější epizodou v moderních dějinách Východu. Výsledkem Sianu bylo, že Čankajšek upřel svou pozornost neústupně na tři věci. Předně, komunisté a jejich přátelé by ho byli mohli snadno usmrtit, neboť bůh ví, že k tomu měli dosti důvodů. Ale oni ho pustili. Za druhé Čang viděl, že jeho vlastní vojsko už nechce bojovat proti komunistům. A za třetí byl přesvědčen, že komunisté si nepřejí nic jiného, než konec občanské války a jednotnou frontu proti Japonsku. Oči generála se otevřely. Sian představoval pro něho hluboký otřes tělesný i duševní.

Na druhé straně komunisté se zachovali velmi chytře. Smrt generála by jim byla nijak nepomohla. Byla by jen prodloužila občanskou válku, kterou byli již vyčerpaní. Věděli, že generál, třebaže ho nenávidí, je nezbytný k dosažení jejich vlastních cílů, neboť on byl jediný muž, který měl vyhlídku v boji proti Japoncům a možnost sjednotit za sebou více méně celou Čínu.

Obě strany tedy velice pečlivě zachovávaly dohodu o jednotné frontě. Komunisté se vzdali některých bodů ve svém programu a dali souhlas k tomu, aby Rudá armáda již neexistovala — to znamená, aby byla pozmeněna v osmou armádu pod národní vládou. Vláda dala souhlas ke generální amnestii, k zakončení občanské války a k sjednocení proti Japonsku. Jednání, vedoucí k utvoření jednotné fronty, bylo velmi složité: málokdo zná celou tuto temnou kapitolu. A i ti, kteří o něm jsou informováni, se zdráhají dnes prozradit, která z obou skupin k tomuto jednání dala iniciativu. Jak úředníci vlády, tak i komunisté zdvořile mlčí anebo se vyhýbají odpovědi, zeptáte-li se jich, je-li dnes komunistická strana v Číně stranou legální čili nikoliv. Kuomintang je v teorii jedinou dovolenou stranou v Číně, komunisté si však udrželi svou stranickou organizaci neporušenou.

Osmá armádní sbor.

Osmá armáda je, o čemž není sporu, bez ohledu na politické pozadí, bojovnou silou prvního řádu. Slyšel jsem od vojenských znalců, kteří nebyli ani Číňané ani komunisté, že vůdce této armády, generál Ču-Teh, je jakousi kombinací Hanibala, Napoleona, generála Granta a Leea. Přátelé politického vůdce komunistů Mao Tse-tunga se dlouho nerozmýšlejí a říkají o něm, že je stejně velký jako Lenin. Vůdce osmé armády jsou v Hankau prostředníky mezi komunisty a vládou. Tataž vláda nedlouho předtím vypsala vysoké ceny za jejich hlavy. Jedním z nich je Ču En-lai, ze staré mandarinské rodiny, jenž je absolventem vojenské akademie Čankajšekovy ve Whampoa a místopředsedou oddělení Národní vojenské rady pro politickou výchovu. On byl prostředníkem komunistů v Sianu. Druhým prostředníkem byl generál Yeh, vojenský zástupce osmé armády u generálního štábu Čankajšekova, jenž je současně šéfem štábu osmé armády.

Osmá armáda bojuje jako většina armád jednotlivých krajů jako jednotka. Její postavení v poměru k ostatní armádě se podobá postavení amerického vojska v poměru k vrchnímu veliteli generálu Fochovi za světové války ve Francii. Osmá armáda má své vlastní metody, svou vlastní kázeň a vlastní tradici. Důstojníci nemají titul „důstojníků“, nýbrž jsou nazýváni „vůdci“ a „bojovníky“. Důstojníci dostávají stejnou potravu jako řadové vojsko, nemají žádných odznaků a přijímají každou tížnost. Disciplína je přísná, je to však kázeň dobrovolná. Jedinými tresty je zákaz vycházeti z kasáren, veřejná autokritika anebo v krajních případech vypuzení z armády. Taktika válečná se nenazývá válkou záškodnickou, nýbrž válkou „partyzánskou“. Čemu se cizí pozorovatelé na

této organizaci nejvíce podivují, je jednodušnost její organizace a její morálka.

Dovídám se od svých přátel, že osmá armáda je jediná, jež v této válce se zmocňuje zajatců. Vojáci se učí několika japonským větám a jdou do bitvy, provolávajíce k nepříteli japonsky, aby složil zbraně a připojil se k čínským soudruhům. Generálové této armády dostávají měsíčně šest čínských dolarů platu, vojáci dostávají po jednom dolaru. V národní armádě čínské mají generálové plat 400 dolarů a ostatní vojáci po sedmi a osmi dolarech. Podle ujednání jednotné fronty vyrovnává nyní Čankajšek Rudé armádě rozdíl v platu. Tohoto rozdílu používají komunisté k nákupu léčiv. Komunisté mají své vlastní továrny na zbraně, své vlastní tiskárny a noviny, své vlastní silnice a zásobování. Jsou součástí společného strategického plánu, ale pokud je to možno, mají autonomii.

Politické složky.

Šedesát členů rodiny jednoho generála osmé armády dala Kuomintang popraviti. Každý muž, každá žena a dítě, kteří nesli v jeho kraji jeho jméno, byli zavražděni. A nyní bojuje po boku vojska Kuomintangu. Také dcera a žena Mao Tse-tunga byly ústřední čínskou vládou popraveny, a přece, aby Japonsko mohlo být poraženo, nabídl svou práci čínské vládě. Málokdo z velitelů osmé armády kdy byl v Moskvě.

Zdá se, že komunismus v Číně je zjevem čistě místním: mnozí tvrdí, že není vůbec žádným komunismem. Vůdce osmé armády, s nimiž jsem se setkal, potvrzují, že jsou marxisty a oddanými žáky Lenina: podivují se Sovětskému svazu, třebaže od něho dostávají jen velmi malou pomoc. Členové ústředního výkonného výboru čínské komunistické strany jsou anebo byli členy Kominterny. Ale vůdce, s nimiž jsem se setkal, tvrdili, že Čína je ještě velmi daleko vzdálena komunismu ve smyslu znárodnění výrobních prostředků a socializovaní státu. Čína je agrární země: potrvá dlouho, než bude zprůmyslněna. A do té doby je třeba ještě válčiti a zvítěziti ve válce. Nekomunisté v Hankau tvrdí, že jedině, čeho rudí Číňané chtějí dosáhnouti, je půda. Prozatím však ještě nepomýšlejí na znárodnění půdy nebo na kolektivizaci podle vzoru sovětského hospodářství. Chtějí jedině být osvobozeni od velkostatkářů a od vydírání: chtějí, aby sami byli majiteli půdy, místo aby za ni platili fantastický nájem.

Není třeba podotýkati, že jednotná fronta je zjevem pro doby války. Mnozí zatvrdeli členové Kuomintangu tvrdí, že se toto spojenectví zhroutí, jakmile bude po válce. Komunisté však důvěřují, že po válce budou s to přemoci každou opozici. Zdá se, že jako cenu za svou pomoc budou žádati rozsáhlou pozemkovou reformu.

Není defaitismu.

„Podívejte se,“ zvolal náš hostitel a ukázal nám s balkonu na druhou stranu řeky Yang-Tse. „Až přiletí japonské aeroplány, budou bombardovati tamhleto místo.“

Náš hostitel byl patrně kouzelník, jeho předvídatost byla skoro zázračná. Za půl hodiny zazvucely sirény: za hodinu byla bombardovací letadla přesně nad oním místem. Bylo to nádraží. Zkušenost v leteckých útocích bude patrně nezbytnou součástí moderní civilizace. Je to jakási maturitní zkouška mezinárodní zkušenosti, anebo snad její vyšší universitní stupeň. Viděli jsme letadla vysoko ve výši, bělostná, ustavičně a rychle letící. Pak lomozné zahřmění, a náš mrakodrap se otrásl, všechny trámy se zachvěly. Na druhé straně řeky se pak objevila jako pomalu stoupající peří oblaka šedavého, ostře se rýsujícího kouře. Všechno to přispělo k výchově obyvatelstva v Hankau.

V ulicích Hankau a Vučangu se táhnou příkopy. Přímou pod našim balkonem se táhla řada holých stromů. Jakmile

po prvé zazněla poplašná siréna, oznamující, že byla shlédnuta japonská letadla, zrychlila se pouliční doprava. Rikši ujížděly, pěši se dali do běhu, auta houkala a řada kuliů se schovala pod stromy. Čluny byly zataženy do dok, a v okamžiku byly ulice skoro prázdné. Pak zazněla po druhé siréna. Dopravní policie si nasadila ocelové helmy a zaháněla ty, kteří zůstali na ulicích. Za chvíli už tu nebyl nikdo kromě kuliů pod stromy. Měli na sobě modré košile a podobali se živé skupině usměvavých opic. Seděli skrčeni u příkopů a čekali, až přiletí aeroplány. Jakmile se útok počal, naskákali do nich a po každém výbuchu vystrkovali hlavy, aby se podívali, co se stalo.

Město ve válce.

V Hankau je teď velmi málo defaitismu. Je to patrné z toho, jak se chovají lidé za leteckých útoků. Lidé se při nich smějí anebo se rozčilují. Hankau má za války své zvláštní kouzlo, jako žádné jiné hlavní město. Každý přepych je ovšem nákladný, láhev whisky stojí třicet dolarů. Pokoj v hotelu je vzácný jako sníh v červenci.

Hankau je odděleno od světa. Jenom dvě cesty je s ním spojují: letecká služba Eurasia Junkers (a je to umění dostat v jejich letadlech místo) a železniční linka do Kantonu. Železniční trať je dosti nebezpečná a jízda trvá dva dny. Vlaky jsou k prasknutí přeplněny dodávkami zboží. Některé z nich nejsou vojenské, a noviny ohlašují v inzerátech jejich obsah; nově došlé zboží: brýle proti slunci, americké cigarety, romány a časopisy, Himrodovy tablety proti záduše, tyčinky na rty, holicí čepelky, zvěrolékařské prostředky a sušenky.

Útok, který jsme viděli, způsobil málo škody, ale některé z útoků byly zhoubné. Před několika týdny zasáhli Japonci na letišti nové Martinovo bombardovací letadlo, které bylo naplněno pumami. Výbuchem bylo zničeno šestadvacet aeroplánů.

Národní nadšení.

Říká se, že Číňané jsou klidní a neschopní nadšení. Říká se také, že v jedné části Číny se nestará nikdo o to, co se děje v druhé. Měli jste být s námi před několika týdny. Mluvil jsem s W. H. Donaldem, bývalým australským novinářem, jenž je z nejlepších přátel Čankajšekových. Tu jsme právě po obědě slyšeli podivné praskání. Privil: „To je ohňostroje, je to asi čínský pohřeb — bývají velmi hlučné.“ Za deset minut nám bylo jasno, že je-li to pohřeb, pak jistě umřelo hodně lidí najednou. Lomoz se šířil jako povodeň. Ve večerních novinách se právě objevila zpráva o vítězství u Taierčvangu. Obyvatelstvo počalo spontánně zapalovati ohňostroje a oslavovati. Za hodinu natropili větší lomoz, než dvacet leteckých útoků. Oslava trvala celé odpoledne a praskot a lomoz zněl až do večera. Pak počala obloha doslova zářit. Celá podívaná se zakončila o půlnoci pochodňovým průvodem statisíce lidí po hlavní třídě.

Hankau ví, že válka ještě není skončena a že možná teprve začala. Vrchní generál varoval obyvatelstvo před přílišnou důvěřivostí. Hankau však není ponuré město jako Šanhaj. Lidé tu mají úctu k sobě a jsou si vědomi toho, že si každou radost musí sami vysloužit. Vláda a cizí vyslanectví byly přesvědčeny, že uhájí-li Čína Hankau až do vánoc, bude všechno v pořádku. Začátkem února prodloužily lhůtu do velikonoce. Teď je už dávno po velikonočních a Hankau je bezpečnější než kdy jindy. Každý ví, že vyhrátí tuto válku bude obrovský úkol a že se války nevyhrávají jen nadšením.

Prozatím se naskytá řada vedlejších otázek k řešení, jako je otázka vystěhovalců a otázka rekonstrukce. Celých šestnáct milionů obyvatel bylo na podzim vystěhováno z kraje mezi Šanhají a Nankinem. Stěhování těchto uprchlíků, z nichž

většina nemá vůbec majetku ani peněz, je z nejmávějších a nejtragičtějších episod moderních dějin. Scházejí se výbory. Paní Čiangová má plné ruce práce. Vynakládá se zoufalé úsilí, by se obstarala potrava, příbytky, zaměstnání. Jedním z nápadů je vytvoření národního průmyslu hračkářského, v němž by pracovali uprchlíci.

Hospodářské znovuvybudování země je jiný rozsáhlý a palčivý problém. Je třeba stavěti nové továrny, staré se stěhují na jiná místa. Jinou otázkou je roztržštění universit. Asi šestnáct čínských universit zahynulo, a nyní se pracuje na jejich novém zřízení.

Nikdo neví, jak se skončí válka, zda vítězstvím, prohrou nebo povleče-li se dále. Ale velká většina Číňanů má rozumný důvod k důvěře a k optimismu.

H. Klotz:

Vojenské zkušenosti ze Španělska

O španělské občanské válce vychází nyní velmi rozsáhlá literatura, ale je velmi málo knih, které by se španělským dramatem zabývaly jenom s vojenského hlediska. Dobrou výjimkou je kniha dr. Helmuta Klotze, která vyšla v Paříži pod názvem: „Militärische Lehren des Bürgerkrieges in Spanien.“ Autor vydal již několik pozoruhodných vojenských spisů, a jeho kniha o Španělsku opírá se jednak o vlastní pozorování — jednak o materiál významných a nezaujatých vojenských odborníků. Protože mnohé vojenské zkušenosti ze Španělska mají obecnější platnost, přinášíme z knihy volnější výtah.

Do třetího roku.

Dva roky leží už stín španělských událostí nad Evropou, a konec je prozatím ještě nedohledný, ačkoli generál Franco ujišťuje, že španělská tragedie skončí již letos vítězstvím „nacionalistů“. Když se povstalecký štáb rozhodl k akci, počítal asi s rychlým vítězstvím. Ukázalo se však, že povstání znamená víc než krátkou a úspěšnou epizodu — „bleskový“ přepad změnil se již dávno v krutou válku, rozrývající zemi všemi druhy moderních zbraní, vyjímaje plyn. V prvním období — až do bitvy před Madridem v listopadu 1936 — měla vláda převahu v kvantitě vojáků, a Franco měl na své straně kvalitu a množství zbraní. Španělská válka dokázala hned na začátku, že neplatí ani teorie „pouhého počtu“ ani teorie „pouhé kvality a čisté techniky“. Teprve organická spolupráce a s o u h r a kvality, množství a techniky dává vojákovi onu tělesnou a morální sílu, již je třeba k vítězství.

První poučky generální zkoušky.

Zdálo by se, že po dvou letech války jsou zkušenosti naprosto jasné a že se dají snadno získat; ale to je omyl. Informací je sice dost, ale prozkoumat jejich věcnou spolehlivost je věc velmi obtížná. Nezapomínejme, že mnohé vojenské události a zjevy ve Španělsku nelze prostě přenášet na poměry v případné válce evropské. Jistě Španělsko je obrovská generální zkouška, při které si intervenční mocnosti ověřují zbraně, lidi a ovšem i teorie, ale je to přece jen válka s mnoha zvláštnostmi. Přinesla spoustu poučení, kterými si dnes lámou hlavy všechny generální štáby. Můžeme bezpečně předpokládat, že vojenští odborníci Italie, a hlavně Německa, nebyli nadšení, když se na pyrenejském poloostrově projevil opět v plném dosahu v ý z n a m p ě c h o t y, které se říká vzletně královna zbraní. Byla to zkušenost nesporná, třeba se na španělských bojištích pokoušely o štěstí nové tanky a moderní letadla právě tak, jako nová děla a různé obměny „přepadové války“. O b r a n a překvapila povstalce i štáby intervenčních mocností.

Kdo zná historii Německa v posledních 80 letech, objeví téměř na každém kroku, že německá vojenská nauka má zřejmě sklon přeceňovat útočné prostředky a podceňovat obranné možnosti. Není to náhoda, protože tento sklon vyjadřuje logicky celou tendenci výbojně německé politiky. Tím si vysvětlíme, že němečtí vojenští odborníci stáli rozpačitě nad skutečností, která mluvila jasně o tom, že vývoj moderní techniky — hlavně zdokonalení rychlopalných zbraní — prospěl především obraně. Útok je dnes v každém směru těžší, a zdá se, že je to zkušenost, která má platnost obecnou. Vojáci by řekli, že nastal přesun potencionálu ve prospěch obrany, a tuto výhodu nevyvážily ani tanky ani letadla. Vývoj těchto zbraní je sice úžasný, ale zdokonalení obranných zbraní a obranné techniky je ještě rychlejší. Iluze o bleskovém vítězství ve španělské zkoušce neobstály, a němečtí vojenští odborníci začali už loni přiznávat, že příští evropské střetnutí nebude zahájeno pohybovou, nýbrž posiční válkou („Militär-Wochenblatt“, 20. srpna 1937). Hned potom začali uvažovat o všemohoucnosti „pancéřových divísi“, kterých se svět děšil a které měly válku rychle rozhodnout. „Deutsche Wehr“ napsala již v červenci 1937, že finanční potůže jsou velkou překážkou stoprocentní motorisace. I kdyby se podařila, narazí pancéřové oddíly na obranu stejně hodnotnou, a sen o neporazitelném tanku rozplyne se prý velmi brzy. Tento vojenský časopis Třetí říše šel dokonce tak daleko, že pancéřovým zbráním přiznal jenom úlohu jednoho kola v složitém stroji moderní armády, protože zkušenosti ve Španělsku jsou prý v tomto ohledu dosti průkazné.

Ani pohyblivý protivník se silnou armádou a dokonalou organizací nedosáhne v přepadové válce vítězství hned v první chvíli, narazí-li na hodnotnou obranu. Jeho vlajka nezavlaje nad nepřítelem rychle ani v tom případě, kdyby se mu přepad vskutku podařil. Prorokovali-li někdo, že moderní válku vybojují pouze aktivní formace a že na nějaké „levée en masse“ ve vojenském smyslu nebude ani času, musel se právě ve Španělsku poučit o opaku. Nelze dobře odhadnout do jaké míry působily právě španělské poučky na „dynamickou“ válečnou chuť, ale patrně ji zkazily. Právě proto, že španělská zkušenost rozbořila mnoho ilusí o neodolatelnosti zbraní dynamických mocností. Plyn se sice ve Španělsku ještě neujal, ale letadla, tanky a obranu proti nim poznala španělská země víc a hůř, než jí mohl přát nejhorší nepřítel. Je zajímavé zjistit, jak je poznala a jak je ocenila.

Válka ve vzduchu a ze vzduchu.

Před 35 lety bylo ještě letadlo pouhou primitivní zkušeností a teprve před 30 lety se začalo vojenství touto zbraní zabývat. Před 24 lety vypukla světová válka, kterou si už bez letadel nedovedeme ani představit. Stačí tyto časové úseky, abychom pochopili, že rozvoj letectví je docela jiný, než vývoj pozemní armády a námořnictví, které se zdokonalovalo organicky a jen občas udělaly skok?

Porovnejme jenom různé výkony od r. 1918 do r. 1936 a uvidíme, co se dalo před našima očima: rychlost bombardovacích letadel stoupla o 220 procent a dosahuje dnes většinou 400 km za hodinu, stoupaní se zlepšilo o 350 procent, bombardovací náklad se zvětšil o 500 procent, akční radius o 600 procent a výzbroj průměrně o 150 procent. Co bychom dnes řekli stíhačce, která by letěla jenom rychlostí 180 km za hodinu, když víme, že průměrná rychlost stoupla na 485 km? Takovému stroji bychom se asi vysmáli.

Generál Pagézy mohl ještě před dvaceti lety skloubit „teorii neobratnosti“, která hlásala, že protiletadlové dělostřelectvo může letadlo zničit jenom náhodou, ale dnes jsou poměry docela jiné. Ačkoli vývoj poněkud omezil účinnost sti-

hacích letadel a zvýšil význam protiletadlového dělostřelectva — ve Španělsku bylo na příklad víc letadel sestřeleno se země, než zničeno v leteckém souboji — nechceme proto tvrdit, že stíhačka už přestala být hlavním nepřítelem bombardovacích letadel. Ale právě zkušenost ze Španělska dokazuje, že kulomet přestává být jedinou zbraní stíhacího letadla a začíná jej pomalu nahrazovat malé dělo (obvyčejně ráže 20 mm), které střílí ovšem automaticky a zasypává nepřítele úspěšně granáty už na vzdálenost 800 metrů. Ve španělských bojích je takových letadel dosud poměrně málo, ale výsledky jsou nejlepší — tím spíše, že kromě automatického děla může být výzbroj doplněna kulometem. Aktivní letecký důstojník, francouzský generál Armengaud, vyvozuje ze španělských bojů následující poučení:

„... Mimo směr osy je kulometná palba bombardovacích (a stíhacích) letadel téměř bezcenná a pro velkou rychlost naprosto nepřesná. Má-li být bombardovací letadlo dostatečně chráněno proti stíhačce, musí splnit tyto podmínky: stejná nebo přibližně stejná rychlost, velká pohyblivost, malé rozpětí a především výzbroj, střílející ve směru osy. Letadla „Savoia-Caproni“ a „Junkers“, která nejsou dostatečně chráněna, podala v tomto ohledu záporný — „Katušky“ (sovětské stroje) a nejnovější „Dornieri“ kladný důkaz...“

Generál k tomu připomíná, že bombardovací a stíhací letadla třeba považovat za zbraně, které se navzájem doplňují a podle toho musí býti také stavěny. Ve Španělsku se střetlo hodně různých typů, ale německé letadla byla nejslabší nejen proto, že Německo obdařilo španělskou zem skoro výlučně staršími modely. Bombardovací letadla ve zkoušce neobstála a hlavně výzbroj „Junkersů“ byla velmi slabá — stíhací letadla zas příliš často havarovala a každé nouzové přistání znamenalo zkázu stroje i posádky. Jejich rychlost byla dobrá, ale jen do výše 4.000 m. Nejlépe se osvědčily — celkem vzato — modely francouzské a ruské.

Proč je však Franco stále v převaze? Na to je jediná odpověď: disponuje mnohem většími leteckými silami a má něco, co republikánské vládě chybí — totiž dobrou protiletadlovou obranu.

Generál Armengaud, který se opírá o lepší materiál než kdokoli jiný, sděluje, že letecké síly „nacionalistů“ hrály rozhodující úlohu v boji proti málo chráněným loďm a při zajištění volného spojení mezi Španělskem a Marokem. Když se vláda v srpnu rozhodla obsadit ostrov Mallorcu, poslala tam 8.000 mužů, kteří ostrov skutečně ovládli, ale pak jej kvapně opustili. Prostě proto, že tento sbor neměl skoro žádná stíhací letadla a neměl také protiletadlové dělostřelectvo. Proto nemohl vydržet hrůzu Francových náletů. Republikánské letectvo se vyznamenalo v boji proti hromadnému útoku tanků a rozhodlo protiútok u Guadalajary, kdy zachránilo Madrid před obklíčením. Na biskajské frontě mělo prý Francovo letectvo příležitost prokázat, že je tato zbraň všemohoucí, neruší-li ji dostatečné nepřátelské letectvo nebo protiletadlové dělostřelectvo. Z dosavadních španělských zkušeností dá se vyvodit závěr, že letectvo může zasáhnout do bojů armády účinně, podniká-li hromadný útok (asi 100 letadel) a několikrát za den. Německé letectvo se připravilo na hromadnou intervenci v bitvě — ve Francii a v jiných zemích převládá názor, že silná protiletadlová obrana takový zásah znemožní.

Tolik je jisto: letecká zbraň zasáhla několikrát v bojích pozemních armád, zejména v hornatém terénu. Tam mohla bombardovat i taková místa, které dělostřelectvo zasáhnout nemohlo. Bombardování odlehlejších míst nebo objektů způsobilo sice škody — ale rozhodujících výsledků se tímto způsobem nedosáhlo.

Účinky bombardování.

Na habešskou pôdu dopadlo sice veľmi mnoho pum, ale bombardování neposkytlo žiadne zkušenosti, pretože celá habešská válka bola príliš jednostranná. Italská bombardovací letadla mala v Afrike voľné pole, ve Španělsku jsou však podmínky trochu jiné. Je tam dost moderních měst a podniků, které už zakusily účinky bombardování a útok narazil dosti často na rovnocennou obranu. Španělské poměry podobají se věru dostatečně „skutečně“ válce, a můžeme se tedy tázat: potvrdilo bombardování hrůzné naděje těch, kdo hlásají „autonomní“ leteckou válku, nebo mají pravdu tradicionalisté, popírající nesmírný rozvoj letectví a příznávající letadlu jenom skromnou roli druhořadou: pomocné a příležitostné zbraně?

Španělská válka dokázala dostatečně, že moderní bombardovací útok má obrovské možnosti a velký účinek, ale na druhé straně dala nám poznat, že teorie autonomní letecké války je velmi předčasná a neskutečná. Morální odolnost napadeného obyvatelstva je mnohem větší — důkaz podal Madrid — než se očekávalo. Smutným dokladem je dokonce i Guernica: výbušné a zápalné pumy zničily sice krásné městečko za 10 minut, ale obyvatelstvo nepodlehlo. Plány, které počítaly s ukončením války v několika hodinách nebo v několika dnech či týdnech (stoupenci generála Douheta), zůstávají po všech dosavadních zkušenostech klamnou ilusí. Přinesla-li španělská válka opravdu velké a platné poučení, pak zní tak, že se válka rozhodne na zemi a pozemními silami, nikoli ve vzduchu a ze vzduchu. Na zemi rozhoduje však pěchota a hned po ní dělostřelectvo. Letecká zbraň se musí podřídit zbraním pozemním — ovšem jako prostředek, který ovlivňuje výsledek měrou neobyčejnou.

Bezpečnost bombardovacího zásahu na vojenské cíle je poměrně malá. Ve Španělsku se vojáci přiučili, že účinek bombardování nebyl úměrný vynaloženým silám ani tehdy, když letadla mohla útočit s výše pouhých 300 metrů. Odborníci vědí, že útok s malé výše je téměř nemožný, má-li obrana poruce dost protiletadlových děl, a generál Armengaud zdůrazňuje, že automatická děla malé ráže zakazují letadlům vzdušný prostor až do střední výšky — pokud ovšem sahá jejich akční radius. Má-li bombardovací letadlo zasáhnout menší cíl, aniž by se vydalo stoprocentnímu risíku, zbývá mu jen útok letem střemhlav. Takové útoky bývají obvykle velmi náhlé a neočekávané. Republikánské letectvo je několikrát úspěšně provedlo, ale musíme vědět, že tento způsob nesmírně stroj namáhá a klade na něj veliké požadavky.

Při dosavadním způsobu bombardování výsledky očekávané nespĺnily, zvláště tehdy ne, jednalo-li se o objekty, které nebyly delší než 500 a širší než 200 metrů. Bombardování mostů jižně od Madridu bylo na příklad úspěšné jen náhodou. Naproti tomu se osvědčily nálety na velké cíle — jako tomu bylo v Bilbao. Zdá se, že tam bylo množství letadel a munice ve správném poměru k velikosti a významu objektu.

Pro „čistou“ ničivou práci osvědčily se ve Španělsku nejlépe pumy ve váze 50 kg a při těžkých cílech pumy 200 kilové. Vojenští pozorovatelé sdělují, že těžké a nejtěžší pumy všeobecně zklamaly. Jejich účinek není úměrný váze a výbušné náplni. Madridské zkušenosti dokazují, že účinek pumy v daném okruhu neroste úměrně s její vahou: „akční radius“ stokilové pumy není dvakrát tak velký, jako padesátikilové pumy — nýbrž jen o 20—25% větší.

Protiletadlová obrana.

Povstalcí mají v tomto směru velmi dobré zkušenosti. Počet letadel, sestřelených obrannými bateriemi, je průměrně pětkrát tak velký, jako počet letounů, které padly ve vzdušném boji. Celá povstalecká obrana pracuje skoro výlučně

s nejnovějším německým materiálem, který má také obsluhu přímo z Třetí říše. Právě proto neznají ani Francovi důstojníci konstrukční podrobnosti německých protiletadlových děl (88 mm). Republikánská vláda ukořistila sice několik kusů, ale děla byla vždycky pečlivě zničena; zaměřovací zařízení, pozorovací, měřicí a velitelské přístroje byly vždycky úplně rozbity. Právě tak i všechny ostatní důležité součástky, takže rekonstrukce byla dosud nemožná. Ví se jen tolik, že Francova armáda používá tři druhů protiletadlových děl: těžká děla (88 mm), střední (37 mm) a lehká (20 mm). Poslední zprávy dokazují, že nyní se lehká děla zařizují současně proti tankům. V první linii se používá jenom lehkých, nanejvýš středních děl, protože vyšší ráže mají v předních liniích mnoho nevýhod (menší rychlost palby, těžší doprava a přizpůsobivost atd.). Pro „první oblast“ — tedy asi do výše 1000 m — osvědčila se nejlépe děla 20 mm, což potvrzuje také generál Armengaud.

Pro obranu zadních posic a na obranu měst, skladišť, průmyslových podniků, nádraží a pod. pracují většinou těžká protiletadlová děla. Španělská válka dokázala, že tato obrana zasáhla s výborným úspěchem i letadla, která útočila s výše 5000 m nebo chtěla v takové výšce přeletět. Proti útokům s menší výšce doplňuje se obrana lehkými nebo — je-li to nezbytné — středními děly, která se pro tento účel hodí jenom v omezené míře.

Bitva tanků před Madridem.

29. října 1936 podnikly vládní oddíly protiútok na pravé křídlo Francových divisí, které operovaly směrem na Madrid. Tento výpad podporovaly — ve španělské válce po prvé — silné oddíly tanků: v šíři 2 km útočilo 40 lehkých tanků vyšší kategorie. Jenom uprostřed bylo několik středních tanků. Útok předcházela krátká letecká a dělostřelecká příprava, která nepřátelskými posicemi neotřásla — právě tak nedostatečný byl také účinek bombardovacího náletu.

Po takové přípravě postupovaly tanky v dwarsově formaci, t. j. nastoupily vedle sebe. Jejich nápor prolomil přední posice, způsobil nepříteli značné ztráty — a tanky napadly hned druhou linii. Za útočnou vzbou následovala v malém odstupu pěchota, která se blížila předním posicím teprve ve chvíli, kdy je už tanky opustily. V tom okamžiku nasadila palba kulometů, které útok nezasáhl. Pěchota byla zčásti zničena a zčásti byla neschopna boje. Tanky byly tedy od pěchoty odtrženy a musely obrátit. Na ústupu utrpěly samozřejmě těžké ztráty, ačkoli při útoku prošly téměř bez obětí. Pro republikánskou armádu byl proto tento první hromadný útok tanků celkem — negativní.

Od té doby zasáhly tanky ve Španělsku velmi často, a nedomnívejme se, že všechny další bitvy měly stejný průběh, ačkoli se „lehké“ tanky obecně neosvědčily. Generál Fuller, tvůrce britské útočné vozby, zjistil ve Španělsku přímo na místě, že Francovy lehké tanky (od 2 do 9 tun) zklamaly. Takový výsledek dal se prý očekávat už i proto, že se tyto mohou uplatnit jenom v omezeném rozsahu. Italské a německé tanky ve Španělsku byly „produktem úsilí o láci“. Ostatně — ve Španělsku nelze dosud mluvit o takové taktice v pravém slova smyslu: tanky zasahují buď jednotlivě nebo na příliš širokých úsecích. Podle generála Fullera nejsou lehké tanky vůbec bojovým nástrojem — jsou prý málo zajímavým „pancěrovým výzvědným prostředkem“. Snad proto, že generál Fuller je Angličan, počítá také s psychologii posádky v tanku: ta se prý cítí jako v pohyblivé rakvi, což je pro morálku vojáků neúnosné.

Ať tak či onak — španělská skutečnost rozbila ilusi o tom, že nový německý tank, předvedený po prvé 16. března 1936 — v den, kdy byla proklamována vojenská rovnoprávnost

Třetí říše — vytvoří nové zákony. Ale právě tento druh útočné vozby (váha 6 tun, nejvyšší rychlost 50 km, 2 kulometry a pancěr 7—13 mm) je kostrou obávaných a přeceňovaných „pancěrových divísi“. Po prvním dějství generální zkoušky ve Španělsku kritisovaly tuto chloubu německé armády dokonce i starší důstojníci, a profesor válečné akademie, plukovník Rudolf von Xylander, přiznal, že tanky vládních oddílů „T. 26“ a „T. 28“ jsou mnohem lepší (první je ruský a druhý anglický model). Oba jsou těžší: T. 26 váží 8,5 tuny a T. 28 okrouhle 20 tun).

Odpovědní odborníci se shodují v názoru, že dosavadní zkušenost ukázala, jak se přeceňovala právě rychlost tanků a to na úkor střelecké jistoty. Pancěr německých lehkých tanků je slabý, a zasáhne-li jej na střední nebo i větší vzdálenost granát 20 mm — vyřadí jej bez námahy z boje. Němečtí konstruktéři dosáhli sice větší rychlosti, ale nepočítali dost dobře se zdokonalením obranných zbraní. Od určitého stupně je rychlost tanku druhořadá a schopnost vyvíjet ji znamená často „mrtvou váhu“.

Podobná je také zkušenost s italským tankem „Fiat Ansaldo 1933“. Na Francově straně bylo asi 400 italských lehkých tanků — ale neuplatnily se. Není to rozsudek nad lehkými tanky vůbec, ale přece se zdá, že tato zbraň nabývá účinnosti jen v doprovodu těžších vozů, ve velkých formacích a pod dělostřeleckou ochranou. Váha prý musí být kolem 8 tun.

Přinesla-li španělská válka v tomto ohledu nějaké opravdové velké poučení, pak je stejné jako ze světové války. Má-li být útok tanků čistý, musí být hromadný. André Pironneau, který se touto otázkou zabýval velmi důkladně, napsal ve své zprávě doslovně:

„Ze španělské války třeba již teď vyvodit tyto jednoduché, ale velmi jasné poučky: nejvyšší význam kvality vojska, zejména na začátku války; rozhodující hodnota středních a těžkých tanků; použití tanků hromadně a podporování útočné vozby zvláště vyvíjenými formacemi pěchoty a dělostřelectva. I při útoku tanků je hlavní zbraní pěchota. Tanky (a také dělostřelectvo) jsou pomocnou zbraní pěchoty. Tank má prorazit pěchotě cestu přes válečné pole, překážky a zákopy. Ale území dobývá, obsazuje a udržuje pěchota, která v poslední instanci rozhoduje také o bitvě tanků.“

Obrana proti tankům.

Význam této připomínky pochopíme teprve potom, uvážíme-li rozvoj moderních obranných zbraní, které se zdokonalily víc a rychleji, než tank. Zdá se, že v soutěži „pancěr — granát“, čili v souboji tanků s obranou, je převaha na straně obrany. Zkušenost na obou stranách španělské války naznačuje, že všude tam, kde útočná vozba narazila na obranu, dostatečnou počtem i kvalitou — nesplnila svůj úkol a pochodila špatně. Ukázalo se ovšem také, že jednotlivé úseky fronty lze proti útokům tanků zajistit jenom zvláštním protitankovým dělostřelectvem. Dělostřelecká palba ze zadních posic byla sice s to podporovat první obranu, ale nemohla ji nahradit. Ostatní obranné zbraně (jámy, miny atd.) jsou druhořadým prostředkem, který je sice výborný doplněk, ale nikoli jako hlavní obrana.

Protitanková děla zasahují z předních linií a počítá se s nimi ovšem i proti letadlům. Znalci ujišťují, že vzdálenost mezi jednotlivými protitankovými děly nesmí být větší, než 200 metrů, má-li být ohrožený úsek zajištěn. Nejlépe se prý osvědčila švýcarská protitanková děla „Erlikon“ 20 mm, která vystřelí 300 ran za minutu. Dělo váží celkem 300 kg a střela 139 gramů, obsahujíc samozřejmě třaskavou náplň (4 až 9 gramů penthrylu). Střela tohoto děla prorazí 15 mm pancěr na vzdálenost 1.200 m s naprostou jistotou a na vzdálenost 1.000 m prorazí dokonce i pancěr 20 mm. Vězme: účinná palba z protitankových děl začíná z předních posic obyčejně na vzdálenost 500—800 m.

Středních a těžkých tanků je dosud ve Španělsku velmi málo a Francova vojska je nepoužila téměř vůbec. Itálie staví střední tanky jenom v omezené míře, a Třetí říše začíná prý teprve v poslední době stavět tanky 12—18 tunové. Proto se obrana proti těmto větším obludám ve Španělsku nevyzkoušela, ale zdá se, že protitanková děla stačí na střední tanky velmi dobře, a obrana proti těžkým tankům spočívá na úseku hlavního odporu, protože těžké tanky jsou určeny pro průlom. Tyto pohyblivé pevnosti vystoupí patrně jenom v menším počtu, vždyť jejich útok má celou řadu podmínek. Právě proto, že jde o komplikovanou zbraň (ve stavbě i v použití), zdržují se vojenští pozorovatelé úsudku, který si dosud nemohli ověřit.

Jen ještě připomínku k této kapitole: Švýcarská továrna Erlikon vyrábí prý už 20 mm pušku (typ SSG 36), kterou obsluhuje jediný voják. Puška váží 42 kg, a střílí normálními granáty jako protitankové dělo stejné ráže. Dá se rozložit na dvě části, a proto je její doprava do předních posic velmi snadná. Bude to nová protitanková zbraň?

O t á z k a a o d p o v ě ě .

Po dvou letech španělských zkušeností odpadly mnohé iluze o bleskové válce, o pancěrových divíších atd., třebaže se Evropa může připravit na nové „dynamické“ hrozby neodolatelnými zbraněmi. Nejvšeobecnější zkušenost ze španělské války zní asi takto: na každé „proč“ lze odpovědět „proto“ a na každé „ano“ platí také „ne“.

Život a instituce

M. Löwenbachová:

Česká kuchyně s hlediska dietetiky

Nedávno jsme se tu v „Přítomnosti“ dočetli, jak se na českou kuchyni dívá s hlediska bystrého laického pozorovatele. Chceme-li se na ni podívat s jiného stanoviska, musíme si jednak uvědomit, jaké jsou dnešní problémy dietetiky a srovnati je s tím, co se u nás jí.

Předně je tu

otázka bílkovin.

Moderní dietetika doporučuje, aby bílkovin v naší stravě nebylo příliš mnoho. Kdybychom nahlédli do starších knih o výživě a srovnali čísla, udávající množství bílkovin ve stravě, s čísly v dnešních publikacích, zhrozili by se všichni, kdož mají maso rádi, jak jim dnešní věda jejich oblíbenou krmí omezila. Převládá kdysi názor, že živočišných bílkovin (to jest hlavně masa) má být v naší stravě mnoho, a je hodně lidí, kteří ještě dnes věří tomuto učení.

Na rozdíl od dřívějšího učení setkáváme se dnes často s jiným extrémem:

Dnešní doba si zvykla vynášeti

vitaminy.

Jak zbytečně se podtrhuje význam těchto tak složitých, pro lidský organismus zajisté důležitých látek, možno souditi z toho, že často se shledáváme s poštelci, kteří hodnotí potravu jen podle toho, kolik má vitaminů. Při tom se tyto narušivci často ani neohlížejí, zda se ty vitaminy potravou nezničily, zdali nejsou v potravě vitaminy téhož druhu a pod. Mimoto se zapomíná na množství tuků, uhlohydrátů, bílkovin a minerálních solí.

O minerálních solích

se v posledních letech také šušká velmi často, ať již ústně nebo na papíře. Hlavně jsou uváděny v souvislosti s tím, že reakce stravy má být zásaditá, t. j. že strava má obsahovat ony soli, které v těle tuto zásaditou reakci tvoří. Je možno říci, že to je názor spíše moderní než správný, neboť procesy v těle lidském jsou tak složité, že nelze vyvozovat zcela jasných a jednosměrných důsledků.

Setkáte se také často s lidmi, kteří se někde na kompetentních místech dočetli nebo doslechli, že je nutno v naší stravě omezit kuchyňskou sůl a chtěli by za každou cenu vás i sebe krmiti neslanými, třeba neodborně připravenými patlaninami, ač jste zdraví jako buci a zcela nic vám nechybí. Strašně se pak diví, slyší-li z úst odborníka, že sůl zdravému člověku neškodí (ovšem všeho, tedy i soli, s mírou!) — ba naopak, že by neslaná strava u zdravého člověka mohla vést někdy ke zcela nepřijemným chorobným stavům.

Další otázka, kterou se moderní dietetika zabývá, je množství celulósy v naší stravě. Ale hlavní je, že na všech těchto moderních a často fanaticky vyličovaných názorech na správnou výživu — je něco pravdy; každý v podstatě, ale s mírou užítý je správný. Přesto je třeba, aby naše strava měla určitou

kalorickou hodnotu

i když tím nikoho nenabádám, aby se živil kaloriemi a ne vepřovou, knedlíkem a zelím! Jídlo musí zůstat tím, čím je, naopak musíme se snažit ještě velmi mnoho, abychom je zpestřili a zlepšili a přibírali prakticky z dobrot národů blízkých i dalekých, ale i přibírali a ubírali podle moderních zásad výživy. Musíme vařit a jísti tak, abychom byli dobře posíleni na denní práci a zároveň si pochutnali. I když při stole o tom nepřemýšlíme, co jíme, přece pracují pudově naše čichové, chuťové a zažívací orgány.

A nyní k té české kuchyni. Začneme třeba s bílkovinami.

Bílkoviny,

jakési stavební kameny našeho těla, musí být v potravině v určitém množství. V přemíře užitá bílkovina škodí, ale není-li v potravě, není jinou živinou nahraditelná. Proto také dříve se myslelo, že musíme jísti tolik masa. Dnes víme, že bílkoviny jsou sice hlavně v mase, ale i ve vejcích, mléce a ve všem, co se z něho vyrábí, často ve velmi dobře stravitelné formě. Jsou ovšem bílkoviny také v rostlinné stravě, i když se z ní těžce využítkuji.

V našem venkovském jídle takové přecpávání masitými bílkovinami nenalezneme. V tomto bodě chudá kapsa lidí, kteří si kupují maso většinou jen jednou týdně a někdy ani to ne, je bezděky dobrým vůdcem na poli zdravotním. Tito lidé hradí svoji spotřebu bílkovin zcela správně vejci, knedlíky, syrečkem na bramborách, tvarohem z koláčů a bucheta a kaseinem mléčných polévek. V tomto prostředí bychom si měli přát spíše víc masitých bílkovin, než méně!

Že se hořejších 10.000 — a pod tuto korouhvičku možno v ohledu masožravém zařadit celou městskou buržoasii — masem přecpává, tož zcela jasně. Často potkáme maminku, jak krmí caparta dopoledne nebo odpoledne párkem. Co lidí přesnídává v městě denně něco od uzenáře a ani si neuvědomují, že uzenina je maso. U těchto lidí je denní množství masa, t. j. bílkovin a dráždivých a škodlivých látek v mase obsažených, příliš mnoho. Většinou jsou to lidé sedavého zaměstnání a pohyb jejich střev, místo aby byl potravou podněcen, ještě zleniví. A právě tyto lidé často neradi jedí černý chléb, libují si v jemných bílých houštičkách a nevědí, že se tak ochuzují o hrubé části z nevymléte černé mouky plnožitného chleba, které rozproudí zažívací trakt. Vždyť to ne-

musí být pro každého ten nadýmáčí chléb domácí (tak dobrý přes tuto vadu) ale nějaký značkový, kterých dnes dostanete několik druhů. A místo masa někdy kousek sýra, ten také zasytí a je mnohem zdravější a lacinější. U nás se teď dělá tolik dobrých sýrů! A k tomu po případě někdy jablíčko nebo pomeranč. Neboť jedním ze správných hesel je: „více ovoce, více zeleniny — více zdraví.“ Zeleniny jsou často doporučovány jako nositelé vitamínů.

Ale co to vlastně ty vitaminy jsou?

O tom bylo napsáno mnoho knih, mnoho zkumavek asi při jejich zkoumání prasklo, ale přece jsou tu stále nová tajemství, jež je odhalují. Pro nás prozatím stačí, abychom si uvědomili, že to jsou složité chemické látky, jichž musí být v potravě určité, byť i nepatrné množství, jinak dochází k chorobným stavům — avitaminosám. Přihlédneme-li blíže, které vitaminy jsou v potravinách obsaženy, zpozorujeme s uspokojením, že i v potravě nejnižších a středních vrstev jsou částečně a možno říci postačitelně obsaženy, takže nebezpečí avitaminos tu celkem nehrozí. Vitamin A je v žloutku, v másle a živočišných tučích. Není-li tento vitamin v potravě, dochází k zrakovým a vzrůstovým poruchám. Nedostatek vitaminu C, obsaženého hlavně v bramborách, citronu a ovoci vůbec, způsobuje těžké onemocnění, skorbuto. Je u nás možno si stěžovat na nedostatek v s e c h těchto potravin? Kdo by slyšel, že by u nás někdo byl onemocněl skorbutem? Ovšem vitamin B a C je hlavně v ovoci a zelenině, jimiž česká kuchyně příliš neopývá. Pokud však máme česká jídla, která by sama o sobě mohla podporovat avitaminosy, je podivuhodné, jak instinktivně se tomu další úprava a přídavky k těmto jídlům brání. Tak na př. do knedlíků vkládáme ovoce; těsto, které ovoce obaluje, zabraňuje, aby se vitaminy při vaření teplem úplně zničily. Jindy ke knedlíkům přidáváme kyselé zelí, zase vitaminy. Někdy je alespoň knedlík pokapán máslem, obsahujícím vitamin A a D. To je tedy jakési uznání české kuchyni, abychom jí tím snáze mohli vytknouti, že si sice vymyslela těchto několik zdravějších jídel, že však na nich nesmí ulpět a že k nim musí tu zdravou součást zelenin a ovoce přidávat, seč invence stačí. Proč vždycky jen kapustu, zelí, mrkev a špenát a proč vždycky stejně stereotypně upravené? (Špenát lisovaný, kapustu a mrkev dušenou, zelí kyselé.)

Hospodyně by si měla však dodat odvahy a koupit i upravit něco, co na trhu sice vidí, ale nikdy nekupuje a mimo to upravit i tu obvyklou zeleninu zas trochu jinak, než obvykle. Ovšem nelze strkat všechny jídelny, ať soukromé či veřejné, do jednoho pytle. Všechna čest a úspěšné pokračování těm, kdož jedí už trochu něco jiného. Zkusili jste už na př. někdy syrový celer, strouhaný do kyselé smetany s citronem (nebo trochu majonézy)? Proč k večeři, kdy už většina lidí nemusí tolik pracovat, nejíme něco hygieničtějšího? Znamená to snad trochu víc práce v kuchyni, ale lepší spánek. Je tolik druhů úprav zelenin, i s trochou masa, zeleniny zapečené, plněné jako omelety nebo nějaký sýr, saláty všeho druhu atd. A opět: Proč skoro každý den uzeniny, které nota bene, jsou někdy konservováním přesolené?

A jak je to s tou

kuchyňskou solí?

Kuchyňská sůl je nejobyčejnější koření. Při patologických a chorobných stavech se sůl v těle zadržuje; lidem náchylným ke zvýšenému krevnímu tlaku samozřejmě škodí. Přemíra soli škodí i člověku zdravému, ale správně solené jídlo je samozřejmě chutnější než nesolené nebo nedosolené a čím chutnější jídlo tím lépe se stráví. Z českých jídel můžeme

často označit jako přesolené uzené maso, často se setkáte s přesolenou polévkou, omáčkou nebo zeleninou. To bývá z nedostatku pečlivé přípravy, pro zakrytí všeho jiného, co tam chybí a nikoli z tradiční zamilovanosti!

Potravina si vyžaduje jak po stránce hodnoty vnitřní, tak po stránce hodnoty chuťové

pečlivé úpravy.

Minerální soli a vitaminy, jež se částečně vařením ničí, přecházejí do vody, v níž se zelenina vaří a z vody se vyndá jen bezchutná buničina, ač ovšem i ta je potřebná. Je třeba trochu více péče k přípravě zeleniny, dusit ji, přidat trochu koření a máte nejjemnější „guláš“, kterým ani nejvášnivější masojed nepohrdne.

V buchtách z tuku, cukru a mouky, v pivě ze sladu a v bílé kávě dobře slazené máme představitele kalorií naší české kuchyně. U těch, kdo těžce tělesně pracují, nelze prosadit úbytek stravy do té míry; u těch, kdož celý den sedí a jen svůj mozek namáhají, těm tyto hutniny jen přitíží, místo aby je posílily. Pivo je při tom nepůvodní část naší domácí stravy — pochází od našich sousedů.

Jako konečnou úvahu všeho, co bylo řečeno, lze českým jedlíkům doporučit celkem toto: Méně uzeného se solí a méně masa pro ty, kdož na ně mají a proto si je s přemírou dopřávají. Méně knedlíků pro ty, kdož jich doposud jedli mnoho a nepracují tak těžce — i když ty knedlíky jsou dobré. Méně knedlíků vůbec a více zelí i jiné zeleniny a ovoce, hlavně syrového.

věda a práce

Josef Havlíček:

Přestavba Prahy

Diktatury mají rády stavby, četli jsme v 25. čís. „Přítomnosti“. Článek veskrz správný, dovozující, že velikost stavby neznámá ještě hodnotu a architektonickou kvalitu, a ukazující na pompésní stavby diktatur pravých i levých. V tom článku je však jisté nebezpečí. Nebezpečí je v tom, že článek může posilovat názor asi následujícího druhu: to tedy jsme my, demokracie, už trochu dál — u nás se o stavění starají stavitelé a bůh nás chrání, abychom se nepouštěli do nějakých tak zvaně velkorysých stavebních plánů či velkých staveb, jež, jak vidíme, jsou špatné, a na něž stejně nemáme. Tak zpátečnicki nebudeme jako diktatury, jimž je stavění jedním z prostředků k zakrývání nedostatku chleba.

Ale přestavba měst je životní nutností, kterou si zvolna začíná uvědomovat celý svět, nejenom státy diktátorské. Ty ovšem neustávají své plány a stavby propagačně vybubnovávat, takže o nich více víme. Londýn se přestavuje snad ještě dalekosáhleji než Berlín či Řím (připravuje na př. stavbu 818 mil nových ulic), a jiná města čeká přestavba také. Musíme rozeznávat mezi stavbami jenom či z větší části povahy faraonsko-pompésní a mezi plánovými zásahy a přestavbami měst, v nichž bychom leckde mohli nalézt poučení i pro sebe.

Snadnější plánování je jednou z mála světlých stránek t. zv. dynamických režimů, a to bychom si neměli zamlčovat, nýbrž hledat v duchu demokratickém cesty, jak vybědnouti z obtíží, na které narážíme. Musíme ovšem leccos revidovat, především stavební zákonodárství. Platí-li u nás dosud stavební řád z roku 1886, není to demokratická vymoženost, nýbrž hanba.

Přestavba Prahy a vysoké stavby. Není staršího zaměstnání, než výstavba Nové Prahy, a pokud víme, nejoriginelnější nejnovější v tom díle byla kněžna Libuše. V celé historii stojí ojedinele znamenitý regulační plán Otce vlasti Karla IV., dodnes obdivuhodný. Dnes však jsme před daleko složitějším a nesnadnějším úkolem, než jaký se kdy v dějinách výstavby Prahy vyskytl.

Označme jedinou skutečnou cestu k přestavbě starých měst, jež může uvolnit moderní dopravu a splnit současně ostatní požadavky dnešní metropole. Je to uvolňování, dle potřeby i zcelování obvodově obestavěných bloků a výstavba přiměřeně zvýšených staveb. To je podstata plánu. V cestě mu stojí citové předsudky. Podívejme se na věc blíže. Rozšíření starých komunikací a dokonce už výstavba nových vyžadují značné plochy. Ty komunikace nezbytně potřebujeme, ale kde vzít tu plochu? Zmenšením zastavěné plochy a úměrným zvýšením staveb jí získáme, kolik je zapotřebí, bez zásahu do principu soukromého vlastnictví a současně s řadou dalších výhod. Je třeba si uvědomiti, že kromě jinak neřešitelných dopravních problémů je volné zastavění vyššími stavbami v přiměřených odstupech také jedinou cestou k získání nových, oku a plicím přístupných zelených ploch v obytných čtvrtích a všude potřebných volných prostranství, jak pro oddych a procházky, tak pro parkoviště vozidel. (Máme dokonce v pražských zastavovacích předpisech z r. 1935 ustanovení o přípustnosti větší výšky staveb, jež má toto vše na mysli, ale jak se odvážit jeho použití, když současně platí i pro nejvyšší úřady par. 73 z roku 1886, a ten praví kategoricky: nejvyšší podlaha smí být 20 m nad chodníkem.)

Jak se rozhodneme? Řada studií již je připravena, počínajíc od pražské dopravní soutěže. Proč tedy v tom smyslu nezačneme již doopravdy s řešením problému přestavby Prahy?

Zatím, co cítíme, jak se přibližuje doba rozmachu architektury, jsme v jakémsi obecném stavu ochromení, v němž všechna zásadní řešení se do nekonečna odkládají, a v němž místo práce zabředáme do konce neberoucích debat a bezvýsledných soutěží. Mezitím se na všech stranách horečně staví spousty podnikatelských staveb, jež už dnes znamenají zkažení téměř všech novějších čtvrtí Prahy. Ty však jako by nás nezajímaly a jako bychom nedovedli chápat, že architektura není jen papír studijních nebo soutěžních návrhů, ale především to, co skutečně stavíme. Opět zde vidíme škody našeho nepružného stavebního zákonodárství, které doposud nedovedlo dát architektům legální základ práce, požadovat od nich odpovědnost a oddělit jasně podnikatelství staveb a jejich projektování. Máme v tom být poslední na světě?

Všechny tyto věci přinášejí mezi architektky demoralisaci. Přičtème k tomu vliv atmosféry politické,

v níž žijeme, a pochopíme, proč i leckteří moderní architekti kolísají a ani nevědouce, ocitají se někdy ve vleku sentimentálního konservatismu. A co teprve říci o tak mnohých rozhodujících činitelích, kteří nejsou architekti, nemají náležitou představitost, ale nabyli během své stranicko-úřední kariéry důležitých postavení a znalostí téměř všech oborů, a jsou téměř při všech otázkách staveb povoláni spolurozhodovat? Jak je vidět, asi se o přestavbě Prahy nerozhodne příliš brzy.

Bestia triumphans, je tentokrát v opačném táboře. Proti rozumnému řešení našeho pražského problému stojí dnes především vlivný památkářský akademismus. Při nejčistších pohnutkách, jež jsou v pozadí nedomyšleného přeočranářství, máme zde co činit s velmi mocnou, protože citovou brzdou přítomného a budoucího vývoje Prahy. Všichni zajisté milujeme své krásné město — vždyť jsme to přece my, architekti, kteří je spolubudujeme všemi silami — a zajisté nebude mezi námi nikoho, kdo by se stavěl proti ochraně dochovaných historických celků, jako je na př. hradčanské panorama s Malou stranou a Karlovým mostem, anebo proti ochraně jednotlivých staveb zvláštní ceny.

Avšak srdce živé Prahy, dnešní i budoucí, je na pravém břehu Vltavy, a tam, a ne jinde, volají potřeby dnešního života po přestavbě především. Památkářský akademismus nám však rozkazuje: nedotýkejte se dochovaného a po pět set let v hrubých rysech nezměněného obrazu města! Stavte si jak a co chcete, nám je zcela lhostejné, je-li to dobře či docela špatně a sviňsky — jen ať to není vidět z Letné či z Nebozízku! Vaše stavby mají jiné měřítko a formu, než naše staro- a novoměstské věže — tudíž pryč s vašimi stavbami! Proti tomuto ryze negativistickému duchu je naší povinností bojovat.

Především je v tom hrubý omyl: není tu už dochovaného historického celku, jako u pohledu z Masarykova nábřeží. Tento obraz města, o němž se stále s malým porozuměním mluví, není žádnou neměnnou veličinou. Vždyť před našima očima, během několika krátkých desetiletí, se v tomto obraze odehrála výstavba, jež učinila z Prahy 2—3patrovou Prahu 6—7patrovou. Jsou v tom strachu před vyššími stavbami leckdy i komické momenty — tak na př. vidíme na Petřském nábřeží nové pětipatrové stavby, jež jsou nejméně o dvě patra nižší, než sousedící stavby čtyřpatrové s vysokou střechou. Dobře, že tyto stavby při nábřeží, v prvním plánu onoho obrazu města, jsou nízké, jinak je ovšem žertovné, že na starodávné prázdné střechy nikdo nemyslí při otázkách obrazu města, ač jsou samy 2—3 patra vysoké a se stanoviska ryze obrazového, jaké je vlastní těm „celopamátkářům“, by vlastně stavby rovně zastřešené mohly být bez námitek 8—10 pater vysoké, pokud jsou pod svahy. Na svahy se rádo zapomíná — tak jeden akademik a profesor v boji proti vysokým stavbám prohlásil, že by zdvihly na dvojnásobek dnešní výše hladinu celého města. Jakápak ale může být řeč o hladině při zvládněm povrchu města na svazích, kde výše položený třípatrový dům je vyšší „mrakodrap“ (podle pražské hantýrky), než níže stojící dům desetipatrový? Vše bude záležet na uspořádání, na kompozici, půdorysné i pohle-

dové a nikoli na apriorních posudcích, jakým byla ta zmíněná hladina.

Je zajímavé, že vývoj architektury posledních desetiletí ponechal integrální ochranáře a památkáře v naprostém klidu a bez zájmu. Teprve stavba Všeobecného pensijního ústavu na Žižkově vyvolala reakci, protože je při své poloze viditelná se všech protějších návrších a nepříznivě prý působí na posici Památníku osvobození. Zapomíná se při tom na čas — čtvrtou dimenzi. V. P. Ú. byl po svém dokončení opravdu cizí v okolí starých, začouzených činžáků — ale měl jim snad být připodobněn? S Všeob. pensijním ústavem je to ostatně zvláštní historie — po domácím i zahraničním uznání této stavby je nyní zařazena trvale do našich propagačních brožur a filmů, ukazuje se cizincům atd., leč určité kruhy považují přesto za nezbytné, na tu stavbu občasně nadávat.

Pro přestavbu Prahy je zapotřebí, abychom se bezpodmínečně co nejdříve dostali ze sféry dohadů, předsudků, autoritativních mínění a ochromujícího negativismu k plodné budovatelské práci. Nechceme stavět žádné faraonské stavby — také by u nás na ně nebylo pod tlakem vyždímaných peněz — ale chceme a musíme zachránit Prahu pro život dvacátého století. Naše stavby také budou někde veliké, kde toho bude zapotřebí, a přistoupíme-li k jejich řešení se schopnostmi a poctivým úsilím, vtisknou obrazu Prahy rysy našeho století, jichž se nemusíme ani bát, ani se za ně stydět.

Je třeba uvolnit poměrně nepatrné částky peněz (investiční komise pro Prahu by je měla mít na první stránce svých vydání), potřebné k tomu, aby bylo možno co nejdříve provést detailní studie přestavby. Plánový materiál by byl doprovoben zvětšenými fotografiemi celkového obrazu Prahy, jednou z Letné, po druhé z Petřína vzaty, do nichž by byly zakresleny přesně všechny nové stavby a úpravy. Spoluprací na tomto díle by měli být pověřeni všichni architekti, kteří již na něm pracují a jimž jsou pražské problémy blízké.

Historikové umění jsou sice téměř bez výjimky odvráceni od architektonických otázek současnosti, leč je mezi nimi několik osvícených jedinců upřímného zájmu, a chápajících, že není trvale možno dát mrtvým pochovávat živé — že zajisté i jejich spolupráce by mohla přispěti k dosažení co nejvyšší architektonické úrovně pražské přestavby, jež je naším cílem.

dopisy

Odpověď Češce ze Slovenska

I.

Redakce Přítomnosti!

Přečtla jsem si v č. 28 dopis Češky ze Slovenska a v č. 29 odpověď. Ráda bych — dovolu-li mi — řekla svůj úsudek o nich.

Nevím, jak na jiné působil do očí bijící rozdíl v tónu dopisu prvního a druhého. Ve mně zůstal dojem, že první byl diktován srdcem a druhý — žlučí. Marně se táží sama sebe, kde v těch věcných, prostých a přesvědčivě působících slovech prvního

dopisu je příčina k takovému bodavému, nevěcnému, neobjektivnímu ironisování. V dopise pí A. M. G. není jediného slova, které by zanechávalo dojem, že bylo napsáno neprávem, a v odpovědi zase není jediného slova, které by toto přesvědčení vyvracelo, nebo aspoň je uvedlo v pochybnost.

Což tato „Česka ze Slovenska“ je jedinou, která podobně mluví? To je přece písnička, kterou každý — i když se nijak zvláště nezabývá československým problémem — slyšel mnohokrát opakovanu. I já dosud vidím teskný pohled mladé paní — matky dvou dětí — Češky na Slovensku, s níž jsem se letos náhodou sešla na nádraží, a slyším její slova, jež — ku podivu — se zcela shodují se slovy pí A. M. G. „Jsme tu jako psanci, dívají se na nás nevráživě, nepřátelsky“ — atd.

Jak si tedy ti, jichž se ona slova tak nelibě dotýkají, představují, kde že je příčina těch nářků a proč ta nápadná shoda? Nelze věru pochopiti, jaký my Češi bychom měli zájem na tom, abychom byli bez příčiny zaujati vůči Slovákům a abychom si v y m ý š l e l i, jaké se na Slovensku dějí křivdy Čechům. Jsou-li tak časté stížnosti, musí jistě míti své důvody. Což si pí A. M. G. i ostatní „vycucávají“ něco z maličku? Což mermomocí chtějí vidět ty Slováky „zlými“ a podkládají jim něco, co vůbec neexistuje? Říkávalo se: Neříkej šprochu, aby na něm nebylo pravdy trochu. Tak i zde jistě všechny stížnosti a nářky nejsou neoprávněnými výrony fantasmie a zlé vůle, nýbrž jsou založeny na zkušenostech.

Znám příliš málo Slovensko, abych si mohla dovolit pronést nějaký kategorický úsudek. Ale jedno mi bylo nápadné: Pravda, všude jsou lidé hodní a nehodní, ale na Slovensku se mi zdá, že je neobyčejně ostrý kontrast mezi lidem jednoho a druhého kraje. Nemohu ani říci, jak milo mi bylo u prostých lidí ve staničce Ledová jeskyně, u nichž jsem si nalezla nocleh. Žádná cizota, žádné nepřátelství, ani pocit, že by byli něco jiného než já. Kdo z nás Čechů by mohl ublížiti takovým lidem, když mu mezi nimi je, jako kdyby byl mezi bratry?

Stejně tak tomu bylo na malém nádraží v Dedinkách. Říkám tam mladé ženě: „To jsou hodní lidé, co jsem u nich přenocovala.“ Podívá se na mne a odpovídá mírně, tiše, ale s přesvědčivou samozřejmostí: „Tady jsou všichni lidé hodní.“

Jak bych jí mohla nevěřit, když vidím její pohled — vážný, upřímný, bezelstný, v němž je jasně vepsáno: Co na srdci, to na jazyku!

A jako na potvrzení mého výše udaného názoru, žena dodává: „Ale tam dál už jsou lidé jiní, tam uctívají Hitlera!“

Ve stejné míře, v jaké zde ti lidé mi byli milí a blízcí, zase jinde byli krajně protivní a nesympatičtí.

Na konec ještě dodávám: Nechápu, proč p. M. vytýkal „Přítomnosti“, že otiskla dopis, který ho tolik podráždil a přivedl z míry. Tím právě „Přítomnost“ dokazuje svou nestrannost, že popřeje sluchu každému hlasu i v tom případě, nesouhlasí-li s pisatelem a jeho názory. Měla by se „Přítomnost“ ze základu převrátit a měla by umlčovati hlasy těch, kdo s důvěrou se k ní obracejí, jen proto, že ty hlasy se nelíbí jednomu stranicky zaujatému čtenáři?

Arnoštka Rázičková.

II.

Vážený pane redaktore,

obsah dopisu pí. M. A. G. v „Přítomnosti“ by se dal bez dlouhého povídání shrnout ve větu: „Stýská se mi po Praze“. Přesto je ten dopis důležitý, neboť osvětluje neobyčejně ostře jeden z hlavních zdrojů nedorozumění mezi Čechy a Slováky. Je to neschopnost mnohých „exponovaných“ Čechů, a zvláště Češek, sžít se se slovenským prostředím. Myslím, že nepřeháním, řeknu-li, že manžel pí. A. M. G. by se byl zasloužil o stát, kdyby byl občas opustil pyramidu maďarských spisů a šel s místními Slováky na víno. Znám řadu typických případů: Okresní městečko, všechna místa státní služby —

pošta, soud, četnická stanice, berní úřad, nádraží — obsazena Čechy, jejichž rodiny tvoří v místním prostředí zcela uzavřené cizorodé těleso, stýkající se se Slováky jen stroze úředně, nedůvěřivě, ba nevráživě k svému okolí. Hlavně ženy! Prostomyslnější Slováci mají dokonalý dojem cizí vlády, inteligentnější se na to dívají se shovívavou ironií. Snadným terčem je zvláště kontrast romantických řečí o otevřené náruči a lásce k slovenským chaloupkám proti toporné neschopnosti sblížit se se skutečným Slovenskem a pochopit jeho potřeby také se slovenského hlediska. Tito Češi pak ovšem také nesprávně informují historické země a vydatně pomáhají udržovat jakýsi lokální patriotismus západních proti východním částem státu. Odtud to znaménko rovnosti mezi Slovenskem a Hlinkou, na které neustále narážíme nejen v Čechách, ale bohužel i v cizině.

Je jisté, že jen tenká, v českém duchu uvědomělá vrstva Slováků byla duševně připravena na převrat. Většina byla politicky hodně indiferentní, silně nasáklá maďarským životním stylem, ale rozhodně — až na výjimky — nebojovně maďarská. Zde se mělo postupovat fortiter in re, suaviter in modo. Nejen pracovitost — často odívuhodná a uvědomělými Slováky uznávaná — ale i trochu psychologického taktu. Někteří Češi to na štěstí dovedou. Zvláště z Moravy — to je zajímavý zjev, ostatně v souhlasu se známými geopolitickými poučkami. Slovensko je jejich vlast — bez „také“, neboť jejich vlast je Československo, na Vinohradech i v Bratislavě, v Chuchli i v Báňské Bystrici. Jejich slovenští kolegové, i luďáci, je považují za své lidi, ač je o nich všeobecně známo, že jsou příkré proti autonomii a daleko nalevo od lidového programu sociálního. Je zrovna tragické, že Češi typu „paní A. M. G. zde ztroskotali, vdor dobré vůle a krajnímu sebeobětování.

Pro úplnost poznamenávám, že jsem Čech z Prahy, ale to není důležité, totéž by napsala i většina neoposičnických Slováků.

S projevem oddané úcty

Čech z Bratislavy.

Hudba k sletovým prostným

Vážená redakce!

Pan dr. J. D. pokusil se svým názorem na letošní hudební doprovod k cvičením prostným přidružit se k posudku dra Kratochvíla o literární spolupráci při sletových podnikcích. I když připustím, že pan pisatel má na mysli jen dobro věci sokolské, přece jen mám dojem, že pan dr. J. D. nebyl a není sokolským cvičencem. A právě tu jsme na kloubu věci. Kdyby p. dr. J. D. byl cvičencem, musil by si být vědom toho, že cvičící složky rodiny sokolské jsou lidé prostí, kteří, byť by měli již z národní povahy české smysl pro hudbu a zpěv, nemohou býti vzdělávání v moderní hudební harmonii a s ní mnohdy souvisící nemelodičnosti. Chci tu jako bývalý výkonný spolupracovník hudební cvičitelského sboru různých větších jednot moravských zdůrazniti, že cvičícího členstva tohoto založení jest převážná většina a má-li se právě tomuto členstvu umožniti rychlý a snadný nácvik tělocvičných čísel, musí se bezpodmínečně přihlížeti k jeho povahovému založení a touze po melodičnosti doprovodu.

Pan pisatel je mylného názoru, že hudební odbor ČOS ne učinil po této stránce zadost své povinnosti. Poukázal tu jen na pokusy z r. 1926 — VIII. slet a z r. 1932 — IX. slet, kdy zařazeny byly mezi doprovody práce směrů hudebního modernismu. A jak to dopadlo? Zeptejte se těch, kteří při oněch moderních doprovodech byli pověřeni nácvikem prostných, a odpoví Vám souhlasně se mnou: dalo velmi mnoho práce, nežli si členstvo vštípilo v paměť ty pokusy o moderní hudební harmonii; a zeptejte se členstva dále, kolik jest jich, kteří by si dnes pamatovali některou z těch melodií? Naproti tomu

dovolím si postavit řadu zvláště nás starších cvičenců, jimž dodnes zůstaly v paměti pružné a melodické doprovody Šeborovy, Pospíšilovy a Matějovcovy. A potvrzuji, že nácvik i sebe-obtížnějších cviků u mužů i žen byl velmi usnadněn tak měkkou hudební kompozicí, již členstvo rozumělo a k níž se i ve volných chvílích rádo i v soukromém životě vracelo. Vzpomínám i nácviku různých Erbenových podíových skladeb, ne zrovna nejlépejších, při nichž byl ten melodický hudební doprovod podmínkou úspěchu.

Není mým úmyslem odsuzovati snahy po lepším, neboť Sokolstvo jde stále kupředu, ale nutno mít na paměti tu skutečnou pravdu, že náš venkovský cvičenec i cvičenka touží po rázovité, pružné a melodické hudbě, odpovídající nejlépe jeho pochopení a tvořící národní svéráz sokolských vystoupení. Bylo by chybou, kdyby se kdokoliv pokusil cvičícím složkám odebrati to nadšení, plynoucí z krásných motivů našich československých národních melodií. Je to náš hudební svéráz, jež nedovede napodobiti žádný jiný národ, a jest proto sokolským příkazem, aby si ho na věčné časy zachovalo. J. Krepl.

listárna redakce

Statkář. Souhlasíme s vámi, že ceny, které zemědělský výrobce za své produkty dostává, nejsou vysoké, a jestliže proti nim některý časopis vede kampaň, je to zčásti neporozumění a zčásti demagogie. Ale na druhé straně je pravda, že ceny, které za tytéž výrobky musí platit konsument, jsou vysoké, a že je to působením hlavně zisky meziobchodu. Ačkoliv v této rubrice máme odpovídat, ne se ptát, přece klademe tuto otázku: Proč se agráři ještě nikdy nezajímali vážněji o tuto věc? Proč se nepokusili dohodnout se s ostatními stranami, jak omezit nebo aspoň kontrolovat zisky meziobchodu? Uvažuje-li se na ně vina za původ vysokých cen, jest to většinou nespravedlivé, a každý své cti dbalý novinář by měl tuto otázku bedlivěji prozkoumat. Nedávno vyšlo ve „Venkově“ pojednání, že, kdyby sedlák dobytek dával zadarmo, nikoliv prodával, přece by kilogram masa v Praze stál 15 Kč. Myslíme, že agráři škodí své věci málo vysvětlitelnou lhostejností k otázce meziobchodu. A tak se jim děje totéž, co oni sami často dělají dělníkům: přehánějí význam výše dělnických mezd pro konečnou cenu.

Rozumný čín Melantricha. „Seit einigen Jahren bin ich Abonnentin Ihrer Wochenschrift. Die dazu nötigen Kenntnisse der českischen Sprache haben sich bei mir derweil eingefunden und das Lesen ist mir jetzt nicht nur ein Vergnügen, sondern eine große Stütze gegen die Flüsterpropaganda und Panikmacherei. Leider haben viele meiner Freunde jeden Alters, diese Möglichkeit nicht, kaufen einmal in der Woche die „Prager Presse“ und, wenn sie können, ein Schweizer Blatt. Am 3. d. M. war ich in einer größeren Gesellschaft und meinen Nachrichten aus den českischen Blättern wurde mit großem Interesse gefolgt. Es wurde der Wunsch geäußert, daß doch ein českisches billiges Abendblatt (man hatte da Melantrichs „Večerník Č. Slovo“ im Sinn), genau in deutscher Uebersetzung erscheinen sollte, damit es die Deutschen selber lesen können. Es wäre denen eine Stütze, die sich gegen die SdP. wehren und würde die Nachdenklicheren unter den Gleichgeschalteten bedenklich machen. Mit Ihrer Anmerkung, daß

„A. Z.“ bereits einmal einen deutschen Artikel gebracht hat und ihre Wochenschrift diese mutige Tag gegen Herrn Stříbrný verteidigt, habe ich mich gefreut, ich bitte, setzen Sie doch ihren ganzen Einfluß ein, damit dieser gute Einfall seine kontinuierliche Fortsetzung findet.“

Stejně jako Vy, pokládáme čín Melantricha, o kterém se zmiňujete, za velmi rozumný a záslužný. Na neštěstí 1. máme své demagogy, kteří si nevidí na špičku nosu; 2. přišlo to do doby předvolební. Ale doufáme, že to přejde, a že naši vlastenci přestanou spatřovat vzor vlastenectví v tom, jestliže se jim podaří jak v novinách, tak v radiu odříznout od všech zpráv, které nepocházejí z centrály p. Goebbelse.

Carská vlajka. Byla-li v sokolském průvodě skutečně nesená carská vlajka, tedy to také my pokládáme za nepochopitelnou skoro netaktickou k našemu spojenci.

Je státní návladní vinen? V minulém čísle „Přítomnosti“ jsme kárali československou cenzuru pro shovívavost k vyloženému teroru, který prováděla henleinovská „Zeit“ tím, že pod titulem „Listina poznámenaných“ pranýřovala demokratické německé literáty a umělce, kteří se odvážili proti přání pánů ze sudetoněmecké strany účinkovati na programech mělnické vysilačky. Napsali jsme, že celé měsíce se tu „Zeit“ dopouští veřejně a beztretně zákonem stíhatelného teroru a že státní návladnictví k tomu mlčí. Faktem je, že se tak dělo. Teprve nyní zjišťujeme, že právě dva dny před vyjitím naší kritiky, okresní trestní soud zamítl námitky odpovědného redaktora „Zeit“, vznesené proti konfiskačnímu nálezu státního zastupitelství na základě 1 § zákona o útisku a konfiskaci 159. čísla „Zeit“ ze dne 9. července t. r. potvrdil. Kvitujeme tedy s povděkem, že úřady konají svou povinnost a doufáme, že bude podle toho i vždy přístě a hlavně vás postupováno. Nic totiž tak nedeprimuje loyální občany, jako nepochopitelná — byť jen zdánlivá — shovívavost státních orgánů, která je pak, ať již právem či neprávem, vykládána veřejností jako slabost nebo dokonce strach.

Jarmila Novotná. Pokud víme, pí Jarmila Novotná skutečně odmítla zpívat v mělnickém rozhlasu. Pokud dále víme, nemohla k tomu míti žádný jiný důvod, než ten, že Německo a SdP. tento náš německý rozhlas bojkotují a pí Novotná zvolila si raději zachovati dobré styky s nimi, než posloužiti svému státu.

Je to jisté pravda. Neslyšeli jsme sice ono říšskoněmecké vysílání, ve kterém byl rozšiřován výtah z článku lorda Rothermery, ale jestliže se omen článek o Československu tak špatně vyjadřoval, můžete být jisti, že jest pravý. Československo je totiž už od let utkvělou myšlenkou tohoto lorda. Na štěstí je tento pán v Anglii se svým nazíráním osamocen, dnes ještě více než dříve, a nemá politického vlivu.

Německý demokratický učitel. Na Vaše otázky odpovídáme: 1. Jako všichni němečtí demokraté v onom zfanatisovaném prostředí jste podle našeho názoru hrdina; 2. proč si naše úřady počínaly tak, jak uvádíte, nevíme a nechápeme a dokonce se za to stydíme; 3. doufáme, že chyby ty se již nebudou opakovat; celá vláda se již přesvědčila, co to znamená, napomáhat k vybití německých demokratů. Lhostejnost, s níž se naše vláda dívala na osud německých demokratů a aktivistů, považujeme za největší politickou chybu, již jsme se dopouštěli po dvacet let.

Tak stát odplácí. Chtějice Vám vyhověti, ujali jsme se Vaší věci; zjistili jsme toto: 1. byl jste propuštěn ze státních služeb pro krádež; 2. své poranění utrpěl jste tehdy, když jste v opilství vypadl z vlaku; 3. byl jste odsouzen pro urážku presidenta a podle zákona na ochranu republiky. Dospěvše do tohoto stadia poznání, zastavili jsme své namáhání, a sdělujeme Vám jen, že dotyčné ministerstvo naprosto se Vám nemíní omluvit nebo Vás do svých služeb znovu přijmouti.

**Los naší třídní loterie: VÝHRA NA 50%!
Hlavní výhra 1,000.000 Kč Prémie 1,000.000 Kč**

**Rodinné vily ze dřeva, školy, ozdravovny a veškeré dřevěné konstrukce staví
DŘEVOSTAVBY KOLOWRAT, Dianberg-Přimda • Pražská kancelář: Praha II., Národní 30 n. Telefon 32347**

Svět knih

KULTURNÍ ZPRAVODAJ

Viktor Dyk:

BUĎ JAKKOLI.*)

*Ať jakkoli dnes osud rozhodne,
ať jakkoli se posléz sklóní váhu,
ať přijde noc, ať přijde světlo dne,
ať zvíťazí sok nebo kdo nám drahý,
ať přinášá nám pohromu a zdar
ta zpráva, která z daleka k nám
letí,*

*květ ledový ať je to či květ jar:
buď jakkoli, modlem' se za oběti!*

*Vše poražená není ztracena,
zůstává národ, kde se mění mapa,
Může být lehká zítřka zvrácena.
I v noci cestu najde ten, kdo tápá.
Pohroma mráčkem, jenž se*

*rozplyne,
květ ledový se mění v květy jara.
Vše vrací se . . . jen mrtví nikdy
ne.*

*Buď jakkoli — v nich život
nezahradí.*

*Syn doby skeptické a otrlé,
za ty se modlím, kdož pozbyl
hlasu:*

*za živé mluvím, za ty umrlé
obětované velikému času.
Za ty, již příliš často prochládlí,
za ty dnes příliš nehybné a němé.
Buď jakkoli — ať marně nepadlí.
Buď jakkoli — dobojujeme'.*

*) Ze sbírky *Lehké a těžké kroky* — *Anebo*, která vyšla za redakce Arne Nováka.

Nejtěžší umění

Psát knihy, o kterých každý může říci: „To bych také já dovedl“, ke kterým však se čtenář vrací, knihy, na kterých není vidět nic z autorovy dílny — to je největší umění. A každý opravdový spisovatel to ví.

Henri Béraud

POZNÁMKY

DĚDIC BALZACŮV. Ve Francii se nikdy nezapomnělo na odkaz Balzacův. Stále znovu a znovu se básníci té země pokoušejí zachytit svou dobu úhrnně. Posledním dědicem Balzacovým je Jules Romains. Neříká pochyby o tom, že je to dnes nejvýraznější literární postava

ve Francii. Kdežto však Balzac se vášnivě vrhal na jednotlivé typy lidí a úseky života, Romains jde opačnou cestou: vidí před sebou obrovský obraz života, nikdy neztrácí s očí celkový pohled na svět a zobrazuje jej tak, že každou podrobnost ukazuje v jejich vztazích k celku. Tomuto svému způsobu umělecké tvorby dal jméno

Článek G. W. Price:

„HITLER PO LIDSKÉ STRÁNCE“

otištěný ve 29. čísle Přítomnosti ze dne 20. července t. r., byl vyňat z knihy „Znám diktátory“, která vyjde na podzim t. r. v překladu K. Hocha v nakladatelství a. s. Melantrich v Praze

François Mauriac:

STÁLE NĚCO NOVÉHO?

Čtenáři žádají, aby se autor obnovoval, aby si volil stále nové náměty. Jakmile autor dva, tři roky nic nevydá, je mrtev. S utajovaným uspokojením se o něm roznáší: „Ach, ten! Ten je už vyřízen! . . .“ O Valérym se to říká každého půl roku, protože vydává tak málo knih. Třebaže nikdo neví, zdali se rozhodl již nepsat. Lidé stůj co stůj chtějí, aby autor tvořil stále a stále něco nového. Pobízejí ho k tomu, přemlouvají ho, a nejednou se jim to podaří. A jak žalostný, jak trapný výsledek to nejčastěji mívá! . . . Je to k pláči, když vidíme nadané lidi na cestách, které nejsou stvořeny pro ně. Proto také pokusy takového druhu, falešné již ve svém základě, obyčejně nic neznamenají a nemohou znamenat.

Máme každý svou oblast. A tu musíme především důkladně poznat a potom exploatovat. To se rozumí: je to oblast ohraničená. Ale co proti tomu můžeme? Dostojevský měl ovšem velké pole. Ale obnovoval je? Vybočil někdy ze své oblasti? Nikdy.

FEUILLETON

K. R.

KAREL POLÁČEK, SOUČASNÝ ČESKÝ SATIRIK

Karel Poláček se narodil r. 1892, to znamená, že patří tedy ke generaci, která tvořila jádro všech armád ve světové válce. Jak sám upřímně prohlásil v interview, narodil se v „hokynářském krámku. Hrací karty, lih, kuchyňské potřeby, koření, mouka, cukr, káva, zde se mandluje prádlo“. Je zřejmo, že Poláček nezapomněl na toto prostředí. Jeho otec byl kupcem v městečku Rychnově nad Kněžnou. Karel Poláček — český žid.

Zmiňují se o všech těchto podrobnostech, poněvadž mají vztah nejen k životopisu, nýbrž i k tvorbě Karla Poláčka. Nuže, taková jest historie Poláčkovy spisovatelské činnosti: Psal počínaje pátou třídou gymnasiální, dobrodružný román Old Sleemish, pak začal vydávat „Visigotskou revui“, která měla vzkrísit bojovnou visigotskou kulturu. Tyto zajímavé práce, prozrazující Poláčkův cit pro humor, byly přerušeny vstupem na právnickou fakultu a brzy nato válkou. Skutečnou literární činnost zahajuje Poláček později: r. 1920 uveřejní list „Tribuna“ první vědy a povídky „Kolotoč“, která byla zahržena do sbírky „Povídky“ (1922). To

je první tištěný pokus — satira na život byrokratické instituce. Je zajímavé, že Poláček je brzy vyzván k spolupráci v časopise „Nebojsa“, vydávaném malířem a spisovatelem Josefem Čapkem, bratrem Karla Čapka, a že zahájí svou činnost karikaturami a drobnými anekdotami, v nichž jest dosud nepřekonatelným mistrem.

Chceme-li sledovat další Poláčkův vývoj, musíme si prohlédnouti denní listy za dobu 1920—1930. Jeho povídky-feuilletony vycházely zprvu v Nár. Listech, později přešel Poláček do Lidových Novin, kde vytvořil zvláštní genre, t. zv. „sloupek“, který nyní pevně zakotvil v žurnalistice. Tento „vertikální feuilleton“, který bývá umístěn nikoli pod čarou, ale na okraji novinové stránky, je zvláštností české žurnalistiky. Nelze jej vlastně nazvat ani feuilletonem ani povídkou. Tyto hybridní „kousky“ Poláček psal a píše mistrovsky. Jeho povídky a sloupky byly zatím pojaty do více nebo méně úplných sbírek: Čtrnáct dní na vojně, Na prahu neznáma, Kouzelná šunka (1926), Život ve filmu. Bez místa (1928) a do jiných svazků drobných povídek, které vyšly později. Tu se již projevuje základní Poláčkův rys jakožto tvůrce humoristické nebo satirické miniatury, znamenitého pozorovatele-realisty. Napsal sice v této době také divadelní hru, dnes již zapomenutou, na kterou sám nerad vzpomíná, ale jinak setrvává moudře u svých drobných genrových obrázků. Poláček je jedním z mála spisovatelů, který v naší době, povídky jako literární formě nepřiznává, neustále věří, že tento genre, zanedbávaný neprávem spisovatelem i čtenářem, jest nejtěžší ze všech forem také proto, že je nejlepší přípravou pro spisovatele. Ne nadarmo se považuje Poláček za žaka Čechovova.

Karel Poláček je tedy spisovatel-žurnalista. Dokonce většina jeho románů byla psána pod čarou. Mnozí, ne-li většina současných literátů začíná svou dráhu u novin. Obyčejně však považují tento úsek své činnosti za největší zkoušku svého života a nevyhnutelné zlo, které je odvádí od původní literatury. Domnívají se, že noviny kazí sloh, učí povrchní práci a ubíjejí umělce. Poláček jest po této stránce výjimkou

z pravidla. V interview, který Poláček poskytl po vydání své nejnovější knihy, odmítl tyto názory a prohlásil: „Odmítám tyto teorie. Spisovatel slouží novinám a noviny slouží spisovateli tím, že propagují jeho dílo.“ Dále hájí s největší důstojností svůj názor takto: „Současný spisovatel se s největší radostí odvrací od romantické popularity a stává se profesionálem, který strádá kašlem jako listonoš a platí daně jako trublák. Nenosí vavřínový věnec a nesní o smrti v mansardní komůrce. Ať žije spisovatel profesionál.“

V tomto symbolu víry je nejen mnoho profesionální hrlosti, ale i vzácné odpovědnosti za vlastní práci, již se spisovatel nestydí nazvat řemeslem. Odchyluje se v tomto skromném projevu od šablonovitého názoru všeobecně přijímaného, vzdává chválu žurnalismu. Co dal žurnalistům dílu?

Především pasivní, nicméně cenné poznání toho, co není nutno psátí. Ne bez příčiny jest Poláček autorem humoristické knížčky, nazvané „Žurnalistický slovník“. Prozkoumal tu šablony pro spojování slov a obrátů, vlastních nejednomu novinářskému slohu. Tak schůze může být „bouřlivá vražda“, „krvavá“, řeč „plamená“. Poláček sebral velmi vtipně tyto eliptické výrazy ve svém „Žurnalistickém slovníku“ a lze se domnívat, že jich mnoho opomněl. Jest jejich nepřítel. To se lehce řekne, ale nesnadno se podle toho jedná.

Za druhé, noviny a práce u novin daly Poláčkovi jeho tematiku. Polá-

Na cestách

se často změnou životoprávy porušuje zapínaví. Proto nikdy nesmíte zapomenouti na toto: spolehlivé projímadlo

DARMO!

unanímismus: sama o sobě není jednotlivá událost nic; teprve v úhrnu života se stává důležitou. Rozkládá tedy život ve spoustu vzájemných vztahů a dochází jejich stopováním k silnějšímu a básničtějšímu vyjádření své doby, než by mu to bylo dovolilo líčení osudů individuálních. Jednotlivé svazky jeho životního románového díla — **Lidi dobré vůle** — ukazují již úplně jasné linie, kterou chce Romainis při všem stupňování udržet až do konce:

z nesčetných jednotlivých příběhů se splétají osudy lidí, kteří mají dobrou vůli zmocnit se tohoto života a dát mu živou náplň; v nesčetných zauzlinách každodenních svodů a požadavků takového města, jako je Paříž, se spráda síť, v níž je chycen svět naší doby.

Čsl. pavilon na veletrhu v Africe dostal prvou cenu. Z Leopoldville v Belgickém Kongu došla do Československa radostná zpráva. Čsl.

výstavní pavilon na veletrhu v Brazzaville dostal tři první ceny a zlatou medaili, a všech koloniálních tisků v Kongu a Francouzské rovníkové Africe se rozepisuje o Československu, přináší fotografie našich státníků, naši branné výchovy a našich krajů. Pro propagaci Československa a jeho výrobků značí výstava v Brazzaville neobyčejný úspěch. Tento čsl. pavilon postavilo výstavní oddělení fy Baťa spolu s čsl. vývozní společností Kotva. Jeho otevření zúčastnil se generální guvernér Francouzské rovníkové Afriky M. Reste, generál Lacroix a řada místních hodnostářů. Gu-

vernér byl uvítán dětmi čsl. zástupce Kotvy oblečenými v slováckých lidových krojích, jež mu podaly chléb a sůl a guvernérové choti květiny. Čsl. pavilon obsahoval expozice čsl. sklářství, bižuterie, keramiky, dále smaltované nádoby, hliníkové výrobky, kuchyňské stroje, vedle samostatné expozice výrobků fy Baťa. Československý pavilon byl přijat tamější veřejností velmi příznivě, rovněž koloniální tisk komentuje jeho otevření jako šťastnou iniciativu Československa v získávání vzdálených koloniálních trhů.

ček jest totiž ve své žurnalistické profesi soudním zpravodajem. Tato služba se mu stala přímo posláním: Poláček jest autorem malého člověka, životních detailů a tragikomických situací. Kromě nesčetných fabulí, osnovaných v soudní síni, mu toto povolání dalo i solidní znalost jazyka — nejrůznějších žargonů, jichž Poláček často v rozumné míře užívá.

V Poláčkově životě jsou tedy tři základní momenty, které měly vliv na jeho tvorbu: měšťácké prostředí, válka, kronika zločinů a soudních klepů. Příhody ze soudní síně zpracovává v drobné povídky a feuilletony, pokud se nerozhodne nakonec přistoupit k románu. Je to autor, který se vyvíjí velmi pomalu a dokonce s jistou trýzní. Jakmile však jednou pronikl vpřed, neztráčí toho, čeho dohlédl. R. 1928 vychází jeho první „seriosní“ dílo, román „Dům na předměstí“. To je opět jeho oblíbené téma, malá životní událost, kterou někde reporter zachytil. Chudíčkův úředník se ženou najdou konečně byt (děj spadá do doby poválečné bytové krize). Majitel domu, strážník Jan Faktor, člověk fanaticky oddaný myšlence vlastnictví, stane se také pánem nad životem této dvojice. Celý román jest věnován tomu, jak strážce „veřejného pořádku“, pečující o svůj majetek, který získal za cenu strádání celé své rodiny a nevidaného lakomství, více a více utlačuje své nájemníky, kteří ze začátku snili o tom, jak budou v domě na předměstí pěstovat salát. Ačkoli oklamání a utlačení, nemohou se zbavit svého tyрана: kde najít byt? Osвобоzení přijde v poslední chvíli po neočekávané události. Přijíždí noví nájemníci a strážník vítá medovými slovy nové mučedníky. Tato episodická historika, obsahově bezvýznamná, odhaluje nový rys v Poláčkově tvorbě: řadu prostých a spíše ještě patetických prací o člověku a soukromém vlastnictví. Tragikomické příhody strážnickových nájemníků, epopée jejich vypuzení, nejprve ze zahrady, pak ze dvorka, pečlivě a s humorem popisovaná, skrývají v sobě autorův vášnivý zájem o neobyčejně složitý problém. Poláček se vrací k tomuto problému i ve svých dalších pracích. R. 1934 vychází jeho dosavadní nejlepší dílo „Hlavní přelčení“, jeden z nejvýznamnějších románů soudobé české literatury. Tentokrát ukazuje autor na skutečnou tragedii — na důsledek vlastnických instinkтів a snahu o výdělek bez práce. Hrdina románu, vrah Maršík, snící o domě s věžičkou, dopustí se zločinu, protože nevidí před sebou nic, než fatu morgana budoucího blahobytu. Je to opět událost z každodenní soudní kroniky, „zločin z nedostatku obrazotvornosti“, jak se kdysi vyjádřil Poláček o činu svého hrdiny, omezeného a neschopného si představit následky jeho skutku. Třetí prací o tom, jak movité i nemovité mění si podobu člověka, jest román „Michelup a motocykl“ (1935). Tentokrát je to na rozdíl od dramatického „Hlavního přelčení“ téma ryze humoristické. Pražský obyvatel, měšťák od hlavy až k patě — Michelup — je zcela zaujat svým motocyklem, který náhodně koupil, kte-

rého však vůbec nepotřebuje a s kterým neumí zacházet. Ale cení si jej vysoce jako symbolu, který mu ztělesňuje pojem majetku. Zbožnění tohoto nepotřebného a obtížného objektu stane se tak absurdní, že Michelup umístí motocykl ve svém bytě, kde jest velkou překážkou. Po neko- nečné řadě nepřijemností, které Michelupovi způsobí jeho vlastnictví, zbaví se ho jako zákrakem, a rodina si s ulehčením oddechne.

To jest Poláčkova ideologická trilogie o vlastnictví, lidské to vášni, kterou autor považuje za směšnou a zároveň tragickou, trilogie, nikterak spolu nesouvisející kromě vnitřního tématu. Všechny aspekty této vášně — od komické nadutosti, které jest člověk ve své slabosti nakloněn, po citlivost, že mu majetek dává sílu, až k hroznému vraždě, k níž pudí člověka touha po majetku — nadhodil Poláček v celkové náplni těchto prací. Je to téma věčné, nehledě k tomu, že jest to téma staré, které však nepřestalo být aktuální.

Oddělili jsme tyto tři romány, které jsou si velmi blízké, od jiných prací, vylých přibližně v téže době. Z nich je nutno se především zmíniti o nejvýznamnějším románu „Muži v ofsidu“ (r. 1930, román byl také zfilmován). Je to jeden z nehumorističtějších, nejveselejších a nejoptimističtějších Poláčkových románů, týkajících se specificky českého a zvláště pražského tématu: fotbalových fanoušků a jejich životních peripetií. Znalosti jazyka prokázaly tu autorovi největší službu: „Muži v ofsidu“ jsou osnování na podkladě ryze lingvistického humoru. Několik charakteristických žargonů, zároveň nejrůznějších (od židovského pražského žargonu až k jazyku pražských předměstí) proplétá se tu s mimořádnou virtuositou, čímž komičnost situací jen vynikne. Tak na př. mladík, hovořící štatvnatým nářečím pražské čtvrti Žižkova, jest přijat do služby k židovskému pánu, od něhož se naučí neméně charakteristického žargotu s jinou strukturou. Směs obou pražských dialektů jest komická až k popukání, avšak lze ji těžko, jako každý jazykový humor, reprodukovat i tím méně překládati. Jak na př. reprodukovat úžas celé židovské rodiny, když spatří podivného příchozího ze Žižkova, úžas, vyjádřený slovy jednoho ze strýčků paní domu: „Wer ist jener“. V překladě to znamená „kdo je to“, ale to již není komika.

Z ostatních Poláčkových prací znamenavám ještě humoristický román „Hedvika a Ludvík“, úmyslně psaný stylem milostných románů a založený na neméně milostně fantastické fabuli: sirotkové Hedvika a Ludvík, jejichž rodiče umírají, hledají si nové rodiče. Ale i druhá matka umírá, je nutno oženiti druhého otce, aby ubozí sirotkové nezůstali samotní. Druhý otec zemře a zanechává novou matku na vdávání, a tak dále do nekonečna. V téže době Poláček nezapomíná na svůj oblíbený styl povídky-feuilletonu a vydá ještě roku 1933 sbírku „Pan Selichar se osvobodil“. Již z rozsahu těchto povídek je patrné, že vznikaly na stránkách novin. Jsou to vtipné menší poznám-

ky k různým všedním tématům. Na př.: o paní, jejíž celý život spočívá v jedině zábavě, která se jí stala vášní — ve střídání služek. Musí se něco dělat a tak mění služky s nářekem a vzdycháním, avšak ve skutečnosti jest neobyčejně spokojena s tím, jak ztrávila svůj volný čas.

Po mnohaleté práci rozhodl se Poláček přistoupiti k vážnému uměleckému problému — k tématu války (1936). Toto téma už jej znepokojovalo dlouho. Zmínili jsme se již v našem časopise o prvních dvou dílech jeho válečného románu a proto se k nim nebudeme vracet. Nutno však říci několik slov o plánu široce založeném této práci. Poláček zamýšlí rozdělit toto dílo takto: „Okresní město“, idylické a nehybné, vystřídá se s dramatickým dílem „Hrdinové táhnou do boje“. Vše se zapletlo, rozrušilo, ale není ještě jasno, co bude dále. Podle původního úmyslu spisovatele musí být části, které mají následovat a nebyly dosud uveřejněny, rozvrženy tímž způsobem. Svazek následující po „Hrdinech“ má se nazývati „Podzemní město“. Lidská povaha a síla zvyku překonají všechno. Zde je to život v zákopech. Lidé, vyrvaní z kořenů života a zastrášení zrpu válečnými hrůzami, poněkud se vzpamatovávají. Vracejí se k starému způsobu života v cizí a divné atmosféře. V zákopech, jak se nelze ani diviti, začíná téměř idyla: bývalý obchodník opět obchoduje se vším, co se mu dostane do ruky, lidé si vzpomínají na svá dřívější povolání a řemesla. Čtvrtý svazek románu, který se bude nazývati „Chléb a krev“, vyznívá opět tragicky. Zřejmě bude míti vztah k dramatu hrdiny, známého již z prvních dvou dílů, Jaroslava, mladšího syna kupce Štědrého. Není dosud známo, jak se bude rozvíjeti dějství románu a zda bude tento román tak monumentální, prostý a významný, jak to zamýšlel jeho autor a jakým bylo na příklad „Hlavní přelčení“, které se Poláčkovi neobyčejně podařilo.

To je dosavadní bilance Poláčkovy tvorby. Ideologickou stránku jeho díla lze smělé nazvati humanitní, a jest tím cennější, že jí spisovatel dosahuje uměleckými prostředky. Jeho práce jsou vše možné, jen ne agitační spisky: autor nestaví svou myšlenku všemožným způsobem na odív, vůbec o ní přímo nemluví. Tím silnější dojem zanechává u čtenáře, který vše chápe, i když se ho nikdo neptá na vysvětlení. Poláček jest psychologický spisovatel, t. j. snaží se interpretovati ideál za pomoci duševních hnutí, procesů a reakcí svých hrdinů. Dnes to není zvykem ani módou, některé literární směry dokonce bojují proti psychologismu (na př. surrealism), ale hlavně je to, že Poláček netáhne k žádným „ismům“, nýbrž píše tak, jak se mu líbí. Lze jej nazvati „realistou“, pokud humor nebo i satira mohou býti reálnými. Ale jako všechny „ismy“ i realismus se mění, a tak realismus moderního spisovatele jest ještě méně podobný klasickému realismu XIX. stol. než pozdní romantismus romantismu v počátcích. Poláček sám považuje za své učitele především život

(ovšem ne ve smyslu napodobování) a za druhé, jak již bylo řečeno Čechova a vůbec ruské klasiky minulosti. Jejich vliv (zejména vliv Čechova) jest sice nesporný, ale nemůže býti tak velký, jak se Poláček domnívá a jak by si snad přál. Poláček jest spisovatel specificky český. Nehledě k bohatství evropských postav v jeho románech a k zálibě k těmto figurám, u Poláčka se vše nesusťruhuje okolo evropské tematiky a ideologie, jak tomu často bývá u spisovatelů jeho vlasti. Je to způsob, který je mu vlastní. Při jeho znalosti jazykových odstínů dokonce jisté náznaky nezahradí stopy hrdiviny národnosti. Tu je nutno zmíniti se o jednom z nejcharakterističtějších Poláčkových rysů — jeho způsobu popisu s použitím mluvy jednajících osob. Poláček se domnívá, že mluvu musí býti vyznačen typ, a to se mu skutečně daří. Jazyk jeho figur je vždy pravopisně správný, dokonce, i kdyby v průběhu děje mohly hovořiti neiliterárně. Avšak Poláček má za to, že v umění lze se obejti i bez různých „vo co a vodkad“, a naopak vyhýbá se nespřávným transkripcím. A zatím jest v soudobé české literatuře jedním ze spisovatelů, kteří nejlépe reprodukují žargony, zejména městské, jazykové styly, nejméně již psychologické jazykové odstíny.

Pro Poláčka jest velmi charakteristickým i jiný způsob jeho psaní: Tak v „Hlavním přelčení“ opakuje se motiv kladívka, kterým se rozbíjí kokosový ořech (Maršík ubije nakonec svou obět kladívkem). Mohlo by se uvéstí nekonečné množství i jiných příkladů z jeho ostatních prací. Charakteristika, která vyznačuje jednajících osobu, opakuje se u Poláčka často jako leitmotiv. Poláček vůbec má rád detaily, s radostí je zpracovává — někdy na újmu celku. Motiv opakování, jak se domnívá, jest totéž jako chemická reakce. Jestliže se smísí určitá hmota a přiloží se zápalky — pak tato reakce nutně proběhne. Totéž se děje s literárním typem: jisté rysy charakteru, jsou-li sestaveny, dávají známou reakci, ke které dojde pokaždé, když se k literární směsi symbolicky přiloží sirky. V tom se Poláček někdy mýlí: puška může býti zkažena a přece dojde k reakci, při níž puška selže. Přílišná mechanizace — to je nedostatek, který lze Poláčkovi někdy všeobecně vytknouti. Ale sloh a konstruktivní schopnosti časem vše vyrovnávají. Na začátku své činnosti byl Poláček slibným a originálním, avšak trochu těžkopádným a nedbalým literárním publicistou. V nynější době stojí v prvních řadách tvůrců české umělecké prósy.

Pokud jde o linii ideové orientace, můžeme Karla Poláčka zařaditi do skupiny spisovatelů, která se utvořila okolo Karla Čapka (Fr. Langer a j.). Tato skupina spisovatelů, která není spoutána ani politickým ani uměleckým programem a na první pohled toliko přátelskými svazky, kterou však při bližším zkoumání možno podle jejich všeobecných snah nazývati skupinou demokratickou.

(Central)